

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

СУТЬ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ, ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ РЕСУРСНОЇ БАЗИ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу, 472-2 групи
денної форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Чіботару Станіслав Сорінович _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Марич Максим Григорович _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ червня 2026 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Харабара В.М.*

АНОТАЦІЯ

Чіботару С.С. Суть пасивних операцій банків, їх роль у формуванні ресурсної бази. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026. 68 с.

У бакалаврській роботі визначені теоретичні основи пасивних операцій банків та їх роль у формуванні ресурсної бази банківських установ. Розкрито економічну сутність пасивних операцій банків та їх значення у забезпеченні стабільності й ефективності банківської діяльності. Проведений аналіз сучасного стану ресурсної бази банків України та особливостей здійснення пасивних операцій за 2023–2025 роки, а також досліджено вплив макроекономічних факторів і фінансових ризиків на процес формування банківських ресурсів. Визначені основні проблеми та перспективи розвитку пасивних операцій банків, а також удосконалено підходи щодо підвищення ефективності управління ресурсною базою банківських установ.

Ключові слова: банк, пасивні операції, ресурсна база, банківські ресурси, депозитні операції, банківська діяльність, фінансова стійкість, ефективність.

ABSTRACT

Chibotaru S.S. The Essence of Banks' Passive Operations and Their Role in the Formation of the Resource Base. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 – Finance, Banking and Insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026. 68 p.

The bachelor's thesis defines the theoretical foundations of banks' passive operations and their role in the formation of the resource base of banking institutions. The economic essence of banks' passive operations and their importance in ensuring the stability and efficiency of banking activities are revealed. An analysis of the current state of the resource base of Ukrainian banks and the peculiarities of conducting passive operations during 2023–2025 was carried out. The influence of macroeconomic factors and financial risks on the process of forming banking resources was also investigated. The main problems and prospects for the development of banks' passive operations were identified, and approaches to improving the efficiency of resource base management in banking institutions were developed.

Keywords: bank, passive operations, resource base, banking resources, deposit operations, banking activity, financial stability, efficiency.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис) С.С. Чіботару

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОХОДИ ВІД ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1 Банківські пасиви, їх значення і загальна характеристика.....	6
1.2 Сутність та структура пасивних операцій комерційного банку.....	11
1.3 Управління пасивними операціями банківських установ.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА 2023-2025 РОКИ.....	20
2.1 Аналіз пасивних операцій комерційних банків України за 2023- 2025 роки	20
2.2 Аналіз діяльності АТ КБ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки.....	28
2.3 Аналіз пасивних операцій АТ КБ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКОМ	49
3.1 Світовий досвід проведення пасивних операцій комерційними банками	49
3.2 Напрями вдосконалення пасивних операцій комерційних банків.....	54
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Вагомою економічною основою функціонування банківських установ, зокрема АТ «Ощадбанк», є формування стабільної ресурсної бази та ефективне управління пасивними операціями. Саме наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів забезпечує можливість банку здійснювати повноцінну комерційну та фінансово-господарську діяльність. Через банківську систему відбувається фінансування ключових секторів економіки, здійснюються операції з цінними паперами, реалізуються посередницькі послуги, а також управління активами клієнтів. Водночас кожен банк, у тому числі Ощадбанк, самостійно визначає пріоритетні напрями своєї діяльності та спеціалізацію залежно від стратегічних цілей і ринкових умов.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України спостерігається високий рівень конкуренції між фінансовими установами, що супроводжується певними труднощами у раціональному використанні ресурсного потенціалу. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність глибокого аналізу ресурсної бази банку, а також оцінювання ефективності управління пасивними операціями. Ефективність функціонування АТ «Ощадбанк» значною мірою залежить від здатності об'єктивно оцінювати наявні ресурси, визначати перспективи їх використання та забезпечувати оптимальне співвідношення між джерелами залучення коштів.

Проблематика формування банківських ресурсів і управління ними є предметом досліджень багатьох українських науковців, серед яких варто відзначити праці М. Алексеєнка, О. Васюренка, А. Єпіфанова, В. Коваленка, А. Мороза, М. Савлука та інших. Незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, сучасні виклики, пов'язані з наслідками фінансових криз та воєнного стану, зумовлюють потребу у подальшому розвитку комплексних підходів до управління банківськими ресурсами та підвищення ефективності пасивних

операцій.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблене теоретичне обґрунтування та практичний аналіз особливостей управління пасивними операціями АТ «Ощадбанк», а також визначення їх впливу на формування доходів від основної діяльності банку.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких основних завдань:

- розкрити економічну сутність банківських пасивів та їх роль у діяльності банку;
- дослідити структуру та зміст пасивних операцій комерційного банку;
- обґрунтувати необхідність ефективного управління пасивами;
- надати загальну характеристику діяльності АТ «Ощадбанк»;
- проаналізувати особливості здійснення пасивних операцій у банку;
- дослідити міжнародний досвід управління пасивними операціями;
- запропонувати напрями вдосконалення управління ресурсною базою;

Об'єктом дослідження виступає процес формування та управління пасивними операціями банківських установ.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів управління пасивами банку та їх вплив на фінансові результати діяльності.

У процесі виконання роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких: структурно-логічний аналіз – для формування логіки дослідження; методи порівняння – для аналізу динаміки показників; коефіцієнтний метод – для оцінки фінансового стану; методи аналізу та синтезу – для узагальнення факторів впливу на управління пасивами.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти України, зокрема документи НБУ, фінансова звітність АТ «Ощадбанк», наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також електронні ресурси.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових підходів до розуміння сутності пасивних операцій банку, удосконаленні класифікації джерел формування ресурсів та розвитку методичних підходів до

оцінювання ефективності їх використання. Отримані результати можуть бути використані для подальших наукових досліджень у сфері банківської діяльності.

Практична цінність полягає у можливості застосування розроблених рекомендацій у діяльності АТ «Ощадбанк» для підвищення ефективності управління ресурсною базою, оптимізації структури пасивів, зниження вартості залучених коштів та зміцнення фінансової стійкості банку в сучасних умовах.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, кожен із яких логічно розкриває тему дослідження:

Розділ 1 – теоретичні основи формування та управління пасивними операціями банку, де розглядається економічна сутність пасивів та їх класифікація.

Розділ 2 – аналіз фінансового стану та особливостей управління пасивними операціями АТ «Ощадбанк».

Розділ 3 – напрями вдосконалення управління пасивними операціями банку та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОХОДИ ВІД ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Банківські пасиви, їх значення і загальна характеристика

Значну частку у загальному обсязі ресурсів комерційного банку становлять саме залучені кошти. Водночас їх зростання має супроводжуватися відповідним нарощуванням власного капіталу, адже у протилежному випадку це може негативно позначитися на платоспроможності банківської установи та створити ризик втрати фінансової стійкості, аж до можливого банкрутства.

Банківські пасиви являють собою сукупність фінансових ресурсів, відображених на пасивних рахунках балансу банку, які характеризують джерела формування його ресурсної бази. Отже, під пасивами слід розуміти саме джерела формування фінансових ресурсів банку.

Структурно пасиви складаються з двох основних компонентів – власного капіталу та зобов'язань банку перед вкладниками і кредиторами. Водночас вони не є однорідними за своєю економічною природою. Власний капітал включає кошти, сформовані засновниками або акціонерами банку, тоді як зобов'язання являють собою тимчасово залучені ресурси, які надані банку в користування на певних умовах.

Відповідно до законодавства України, капітал банку визначається як власні кошти установи, тобто різниця між її активами та зобов'язаннями.

Залучені ресурси банку поділяються на депозитні та недепозитні. Депозити – це зобов'язання банку перед фізичними та юридичними особами за залученими коштами, які надаються банку на визначений строк або безстроково за певну плату. До недепозитних джерел відносять ресурси, залучені на міжбанківському

ринку або отримані в результаті розміщення власних боргових інструментів на фінансовому ринку [11, 65].

Згідно із законодавчим визначенням, депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній чи іноземній валюті, що розміщені клієнтами на їхніх рахунках у банку на договірних умовах і підлягають поверненню відповідно до умов договору та чинного законодавства.

За рівнем ліквідності залучені кошти банку поділяються на такі основні групи:

- депозити до запитання;
- строкові депозити;
- кошти кредиторів;
- ресурси, отримані від реалізації цінних паперів;
- міжбанківські кредити.

Збільшення частки строкових депозитів, як правило, позитивно впливає на ліквідність банку та частково сприяє зростанню його прибутковості. Натомість зростання частки депозитів до запитання може призводити до протилежного ефекту [15, 26].

Основними джерелами залучених коштів у банківській системі України виступають депозити фізичних та юридичних осіб, а також міжбанківські кредити. При цьому збільшення питомої ваги депозитів клієнтів може сприяти зниженню вартості ресурсної бази та підвищенню прибутковості банківських операцій. Аналіз структури ресурсів дозволяє оцінити значущість кожного джерела та їх динаміку, а також зробити висновки щодо обраної банком політики розвитку – агресивної або поміркованої.

Найменш витратним джерелом ресурсів є депозити до запитання. Проте їх надмірна частка може негативно вплинути на ліквідність банку. Згідно зі світовою практикою, їх питома вага не повинна перевищувати 30% загального обсягу залучених коштів.

Контроль за операціями між учасниками банківських груп здійснює Національний банк України. Зокрема, встановлюються обмеження щодо обсягів

операцій, які формують кредитний ризик: вони не повинні перевищувати 20% консолідованого статутного капіталу банківської групи, а щодо однієї пов'язаної особи – не більше 5%.

Аналіз структури залучених коштів завершується оцінкою темпів їх зростання як у цілому, так і за окремими складовими. Порівняння цих показників із даними банків-конкурентів дозволяє визначити масштаби та ефективність діяльності банку у сфері залучення ресурсів [20, 42].

Зобов'язання банку охоплюють кошти клієнтів та інших банків, що тимчасово залучені у формі депозитів і кредитів, а також іншу кредиторську заборгованість, яка виникає в процесі діяльності установи.

Зобов'язання банку поділяються на дві основні групи:

- залучені кошти – ресурси, отримані від вкладників;
- запозичені кошти – ресурси, ініціатором залучення яких виступає сам банк.

Власний капітал банку у фінансовій звітності визначається як різниця між активами та зобов'язаннями. Він складається з основного капіталу (статутного, резервного, емісійного доходу) та додаткового капіталу, що включає різноманітні резерви, результати переоцінки активів та фінансові результати діяльності.

При розрахунку капіталу враховуються певні обмеження: зокрема, додатковий капітал не може перевищувати основний, а також здійснюється коригування на перевищення вартості основних засобів над розрахунковою величиною капіталу.

З економічної точки зору зобов'язання банку включають:

- кредити, отримані від центрального банку;
- кошти інших банків;
- депозити фізичних і юридичних осіб;
- бюджетні кошти;
- емітовані боргові цінні папери;
- інші зобов'язання [13, 308].

Наявність значних залишків на кореспондентських рахунках та депозитах свідчить про високий рівень довіри до банку з боку клієнтів і партнерів.

За строками залучення пасиви поділяються на:

- власний капітал;
- довгострокові кредити;
- строкові депозити;
- боргові цінні папери;
- короткострокові кредити;
- кошти на кореспондентських рахунках;
- кошти до запитання.

Джерела фінансових ресурсів банку – власні, залучені та запозичені – формують основу його фінансової незалежності та платоспроможності.

Таким чином, структура та обсяг капіталу і зобов'язань, а також їх розміщення в активах, є ключовими характеристиками фінансового стану банку. Проведення аналізу пасивів є необхідною умовою ефективного управління фінансовими ресурсами в умовах ринкової економіки.

Основні завдання аналізу пасивів включають:

- оцінку динаміки та структури капіталу і зобов'язань;
- аналіз платоспроможності та достатності капіталу;
- дослідження депозитної та кредитної діяльності;
- оцінку розподілу прибутку;
- узагальнену оцінку ефективності використання ресурсів;
- прогнозування фінансового потенціалу банку [17, 763].

Комплексний аналіз пасивів базується на використанні горизонтального, вертикального та порівняльного підходів.

Горизонтальний аналіз дозволяє дослідити зміни показників у часі, визначити темпи їх зростання та основні тенденції. Вертикальний аналіз спрямований на визначення структури пасивів та частки окремих елементів у загальному обсязі ресурсів.

Банківський капітал – це грошові кошти та майнові ресурси, які

перебувають у розпорядженні банку і використовуються для здійснення операцій з метою отримання прибутку.

За джерелами формування банківський капітал поділяється на:

- залучений;
- позиковий (міжбанківські кредити, ресурси НБУ, боргові зобов'язання);
- власний.

Власний капітал виконує важливі функції, зокрема захисну (забезпечення інтересів вкладників) та регулюючу (можливість контролю з боку державних органів).

Залежно від організаційно-правової форми виділяють:

- акціонерний капітал;
- пайовий капітал;
- інші форми власного капіталу.

За формою власності капітал поділяється на приватний, колективний та державний.

За характером використання він може бути таким, що накопичується (інвестується у діяльність) або споживається (використовується на соціальні потреби).

Також розрізняють робочий капітал, який приносить дохід, і неробочий, що не генерує прибутку.

За способом визначення капітал поділяється на балансовий та нормативний, причому останній використовується регуляторними органами для контролю діяльності банків [23, 74].

Отже, пасиви є необхідною складовою діяльності банку, оскільки формують ресурсну базу для здійснення активних операцій. Вони включають власний капітал і зобов'язання, які мають різну економічну природу, але разом забезпечують стабільність і ефективність функціонування банківської установи.

1.2. Сутність та структура пасивних операцій комерційного банку

Прибуток банківської установи безпосередньо формується в процесі здійснення активних операцій, однак саме пасивні операції створюють основу для його отримання. Вони відіграють ключову роль у формуванні ресурсної бази банку, без якої неможливе проведення ефективної кредитної, інвестиційної та іншої діяльності.

Відповідно до методичних рекомендацій щодо організації систем ризик-менеджменту в банках України, пасивні операції трактуються як сукупність операцій, за допомогою яких банк формує власні фінансові ресурси, необхідні для подальшого здійснення активних операцій. Саме через ці операції забезпечується акумулювання власного, залученого та запозиченого капіталу.

До основних видів пасивних операцій належать:

- емісія та розміщення акцій банку;
- залучення коштів фізичних і юридичних осіб у вигляді депозитів, а також ресурсів інших банків;
- отримання кредитів від центрального банку та на міжбанківському ринку;
- випуск боргових цінних паперів, зокрема облігацій, векселів та інших фінансових зобов'язань [27, 791].

Результати здійснення пасивних операцій знаходять своє відображення у пасивній частині балансу банку. Зокрема, операції, пов'язані з формуванням статутного капіталу (розміщення акцій, внески засновників), а також відрахування з прибутку, сприяють зростанню власного капіталу банківської установи. У банківській практиці процес залучення ресурсів часто називають фондуванням.

Здатність банку ефективно залучати кошти – як у формі депозитів, так і через міжбанківське кредитування – є одним із ключових показників його надійності та конкурентоспроможності на фінансовому ринку. Фактично, саме

ця здатність визначає можливості банку щодо здійснення активних операцій і отримання прибутку. Без належного рівня ресурсної бази функціонування банку стає неможливим.

Таким чином, пасивні операції є фундаментом діяльності комерційного банку, оскільки саме вони забезпечують формування необхідних фінансових ресурсів.

Далі доцільно розглянути, які саме види пасивних операцій відповідають за формування окремих складових банківських ресурсів (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Пасивні операції банку, що відповідають за формування складових капіталу банку [30, 66]

Залучені ресурси	Запозичені ресурси	Власні ресурси
– депозитні операції (кошти фізичних та юридичних осіб) – кошти на поточних рахунках клієнтів	– міжбанківські кредити; кредити НБУ; випуск боргових цінних паперів (облігацій) – інші позики та кредитні ресурси	– операції з формування статутного капіталу банку; – операції з формування резервного фонду банку; – операції з формування страхових фондів банку; – операції з формування інших фондів банку спеціального призначення; – операції, пов'язані з формуванням і розподілом банківського прибутку.

Залучені кошти банку формуються не лише за рахунок класичних депозитів, а й включають залишки на поточних, бюджетних і розрахункових рахунках клієнтів, строкові та ощадні вклади фізичних і юридичних осіб, кошти до запитання, а також різноманітні спеціалізовані депозитні рахунки – умовні, заставні, брокерські, цільові та валютні депозити. Окрім цього, до залучених ресурсів відносять кошти, що розміщені іншими банками на кореспондентських рахунках (лоро-рахунках). У банківській практиці всі рахунки клієнтів, відкриті в установі, узагальнено називають депозитами, а самі залучені кошти – депозитними зобов'язаннями.

Для підвищення ефективності використання таких ресурсів банки проводять детальний аналіз їх структури та визначають частку залучених коштів у загальному обсязі капіталу. Особливо важливим є аналіз у динаміці, що дозволяє оцінити зміни за певний період, а також порівняння з аналогічними показниками банків-конкурентів. Кількісний аналіз дає змогу визначити питому вагу окремих складових у загальній сумі ресурсів, а також оцінити їх значущість. Водночас структура залучених коштів має аналізуватися і з позиції їх розміру: вважається, що зростання частки великих депозитів може негативно впливати на стабільність ресурсної бази банку [33, 90].

Як уже зазначалося, основну частину залучених ресурсів становлять депозити. Вони є грошовими коштами клієнтів, які розміщуються в банку на певний строк або безстроково відповідно до умов договору і тимчасово знаходяться на рахунках банку.

Депозити до запитання характеризуються найвищим рівнем ліквідності, оскільки їх власники можуть у будь-який момент розпоряджатися коштами без обмежень. Поповнення та зняття коштів можливе як частково, так і повністю. Однак для вкладників такі депозити є менш привабливими через відсутність або низький рівень відсотків, тоді як для банку вони створюють потребу у підтриманні значного рівня ліквідних резервів.

На відміну від них, строкові депозити розміщуються на визначений термін і передбачають виплату вищого відсотка. Водночас вони мають певні обмеження щодо дострокового зняття або поповнення. Для клієнтів це вигідний інструмент отримання доходу, а для банку – можливість більш стабільного планування ліквідності з меншими резервними вимогами.

Проміжне місце між депозитами до запитання та строковими вкладами займають ощадні депозити. Вони орієнтовані на накопичення коштів населення і можуть мати різні форми: строкові, з додатковими внесками, виграшні, молодіжні, умовні, а також представлені у вигляді ощадних сертифікатів чи платіжних карток. На відміну від поточних рахунків, їх основною функцією є саме збереження і примноження заощаджень.

Ощадні (депозитні) сертифікати виступають окремим інструментом залучення ресурсів і можуть бути як іменними, так і на пред'явника. Вони засвідчують внесення коштів у банк на визначений строк під фіксовану процентну ставку. Іменні сертифікати існують у бездокументарній формі, тоді як сертифікати на пред'явника – у документарній. Розрізняють також передавані та непередавані сертифікати залежно від можливості їх обігу на вторинному ринку.

Окрім депозитів, банки активно використовують недепозитні джерела залучення ресурсів. До них належать міжбанківські кредити, операції РЕПО (угоди з продажу цінних паперів із зворотним викупом), облік векселів та отримання кредитів від центрального банку, випуск власних боргових зобов'язань, зокрема облігацій і комерційних паперів, а також залучення коштів на міжнародних фінансових ринках, наприклад, ринку євродоларів [36, 33].

Важливу роль у формуванні ресурсної бази відіграють міжбанківські кредити, які банки отримують від інших фінансових установ. Водночас випуск власних векселів можливий переважно для банків із високим рівнем довіри, і часто використовується для вирішення внутрішніх фінансових завдань або підтримки клієнтів.

Ще одним поширеним інструментом є випуск облігацій. Вони можуть бути іменними або на пред'явника, а їх курс банк може регулювати через операції купівлі-продажу на фондовому ринку. Проте ефективне використання цього інструменту потребує розвиненого ринку цінних паперів.

До поточних пасивів банку відносять залишки на рахунках клієнтів, кошти на кореспондентських рахунках, а також кредиторську заборгованість. Незважаючи на їх оперативний характер, ці ресурси також потребують ефективного управління.

На обсяги та структуру залучених ресурсів значною мірою впливають стан банківської системи, рівень довіри клієнтів, якість законодавчого регулювання, а також грошово-кредитна політика центрального банку. Зокрема, Національний банк України може проводити політику кредитної експансії, стимулюючи зростання ресурсної бази банків, або політику кредитної рестрикції, спрямовану

на її скорочення.

Отже, пасивні операції банку є ключовим елементом формування його фінансових ресурсів. Саме вони забезпечують основу для здійснення активних операцій і отримання прибутку. Загалом пасивні операції поділяються на депозитні та недепозитні, причому депозитні займають домінуючу частку у структурі ресурсної бази комерційного банку.

1.3. Управління пасивними операціями банківських установ

Для будь-якої банківської установи надзвичайно важливим завданням є концентрація зусиль на формуванні ефективної та збалансованої політики управління пасивними операціями, адже саме вона забезпечує стабільне функціонування банку та сприяє зниженню витрат. Це пояснюється тим, що кожен різновид банківських пасивів має свої специфічні характеристики, які визначаються як формою власності, так і різноманітністю джерел їх формування. Саме тому управління ними потребує застосування різних підходів і методів.

У процесі створення моделі ресурсного забезпечення діяльності банку важливо спиратися на чітко визначену концепцію, ключовим принципом якої виступає оптимізація структури пасивів. Це пов'язано з тим, що саме пасиви є первинним джерелом формування банківських ресурсів. Досягнення оптимального стану можливе лише за умови узгодженості між структурою пасивів і активів, що забезпечується ефективним управлінням обома складовими.

Отже, перед банком постає завдання не лише залучити ресурси, а й раціонально їх розмістити, забезпечивши отримання прибутку. У цьому контексті надзвичайно важливим є підтримання оптимального співвідношення між власними та залученими коштами. Надмірна залежність від залучених ресурсів підвищує ризики та може призвести до втрати платоспроможності.

З огляду на це, банківська установа повинна формувати таку структуру капіталу, яка дозволяє мінімізувати витрати на залучення ресурсів і водночас забезпечує стабільний рівень доходів та підтримує позитивний імідж банку на фінансовому ринку [25, 18].

Власний капітал банку відіграє ключову роль у формуванні його ресурсної бази та є основою фінансової стійкості. Саме зростання обсягів власного капіталу є важливим чинником інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір. Тому питання ефективного використання, збереження та нарощення капіталу набувають особливої актуальності.

Серед основних напрямів підвищення рівня капіталізації банківської системи та ефективності використання капіталу з боку держави можна виділити:

- удосконалення дивідендної політики;
- регулювання обсягів капіталу з метою зниження ризиків банкрутства;
- підвищення довіри населення до банків;
- стимулювання переходу банків до акціонерної форми власності.

Враховуючи зазначене, важливим є накопичення власного капіталу, збільшення акціонерного фонду та ефективне управління ним. Успішність цього процесу залежить від правильного вибору інструментів і методів управління.

Особливе місце в системі управління пасивами займає депозитна політика банку. Вона передбачає застосування комплексу заходів, спрямованих на зміцнення позицій банку на депозитному ринку з урахуванням впливу зовнішніх факторів. У стратегічному вимірі управління депозитами базується на аналізі ринку та регулюванні попиту і пропозиції банківських послуг.

У тактичному аспекті управління депозитною діяльністю включає:

- постійний моніторинг депозитного портфеля;
- удосконалення процедур укладання депозитних договорів;
- підвищення професійного рівня персоналу;
- впровадження нових підходів до роботи з клієнтами;
- зниження ризиків прийняття неефективних рішень [31, 81].

Практика показує, що ефективне управління ресурсами є одним із

ключових показників професійності банківського менеджменту.

Оскільки значна частина ресурсів формується за рахунок коштів клієнтів, важливою умовою успішної діяльності банку є побудова взаємовигідних відносин із вкладниками. Для цього необхідно враховувати їхні потреби та пропонувати зручні й доступні депозитні продукти.

До основних напрямів удосконалення формування ресурсної бази банку належать:

- розвиток депозитних продуктів для населення;
- підвищення стабільності ресурсної бази;
- диверсифікація депозитних інструментів;
- активне використання процентної політики;
- залучення коштів через інноваційні банківські продукти;
- впровадження міжнародного досвіду;
- забезпечення страхування депозитів [26, 245].

Система захисту вкладів повинна включати не лише механізм гарантування, але й ефективний банківський нагляд, прозору звітність та надійну законодавчу базу.

У сучасних умовах управління банком повинно здійснюватися комплексно – через інтеграцію управління активами та пасивами як єдиною системою. Такий підхід дозволяє ефективно контролювати ліквідність і зменшувати фінансові ризики.

Важливу роль у цьому процесі відіграє також маркетингова політика банку, яка допомагає оперативно реагувати на зміни ринку та потреби клієнтів.

Попри значну кількість досліджень, питання формування ефективної політики управління пасивами, зокрема депозитної політики, залишаються недостатньо розробленими.

Депозитну політику можна визначити як систему стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на залучення коштів клієнтів на визначених умовах.

Вона включає:

- формування стратегії залучення ресурсів;

- розробку нових депозитних продуктів;
- реалізацію обраної політики;
- контроль її ефективності;
- постійний моніторинг результатів.

Основним документом, що регламентує ці процеси, є «Депозитна політика банку», яка розробляється на основі стратегічних цілей банку та аналізу його ресурсної бази.

У цьому документі визначаються:

- перспективи зростання капіталу;
- структура ресурсів;
- види депозитів;
- цільові групи вкладників;
- географія залучення ресурсів;
- умови залучення коштів;
- співвідношення валют;
- заходи управління ризиками [9, 43].

Реалізація депозитної політики здійснюється спільно різними підрозділами банку та його керівними органами.

Обсяг залучених ресурсів залежить від стану ринку, попиту та пропозиції, а також від фінансового становища банку.

Одним із головних інструментів конкуренції є процентна політика. Рівень ставок формується з урахуванням ринкових умов, облікової ставки центрального банку та внутрішньої стратегії.

Для стимулювання залучення коштів банки використовують:

- рекламні кампанії;
- програми лояльності;
- підвищені процентні ставки;
- бонуси для постійних клієнтів.

Крім того, важливим є забезпечення гарантій безпеки вкладів шляхом створення страхових фондів.

Ефективність депозитної політики значною мірою визначає загальну успішність банківської діяльності.

Основні напрями її реалізації включають:

- аналіз ринку;
- вибір цільових сегментів;
- мінімізацію витрат;
- оптимізацію структури ресурсів;
- підтримку ліквідності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що вдосконалення пасивних операцій є ключовим фактором зміцнення фінансової стійкості банківської системи. Для цього банки повинні: підтримувати баланс між власними та залученими коштами; збільшувати частку власного капіталу; підвищувати якість обслуговування; розширювати спектр депозитних продуктів; удосконалювати процентну політику.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА 2023-2025 РОКИ

2.1 Аналіз пасивних операцій комерційних банків України за 2023-2025 роки

Банківська система сьогодні – це не просто сукупність фінансових установ, а фундаментальна опора державної стабільності. Вона виконує роль критичного посередника, який не лише забезпечує безперебійний обіг коштів, а й трансформує заощадження в активні інвестиції, що підживлюють національну економіку. Особливої ваги ця роль набула в період 2023-2025 років, коли Україна зіткнулася з безпрецедентним поєднанням воєнних загроз, макроекономічних коливань та геополітичної невизначеності.

Саме цей складний часовий проміжок став іспитом на зрілість, який банківський сектор склав завдяки синергії з державним регулятором. Політика Національного банку України, зосереджена на підтримці високої ліквідності та жорсткому нагляді, створила необхідний «запас міцності». Це дозволило системі не просто вистояти під тиском зовнішніх шоків, а й продемонструвати неочікувану адаптивність, поступово відновлюючи довоєнні темпи розвитку.

Результатом такої стійкості стало якісне та кількісне оновлення сектору. Замість очікуваної стагнації, ми спостерігали впевнене зростання ключових фінансових показників:

- зміцнення бази: активи банків та кредитні портфелі почали демонструвати позитивну динаміку;
- оздоровлення: відбулося системне очищення від «токсичних» активів, що суттєво знизило частку непрацюючих кредитів;

– відновлення довіри: рівень лояльності населення та бізнесу до фінансових інституцій зріс, що є найвищим показником стабільності в умовах війни.

Проте успіх не був рівномірним для всіх гравців ринку. Загальний позитивний тренд 2023-2025 років підкреслив глибокий розрив між лідерами ринку та установами, які не змогли вчасно перебудувати свої бізнес-моделі. Це свідчить про те, що воєнний стан став жорстким фільтром, де життєздатність прямо залежала від швидкості реакції на виклики та якості корпоративного управління. Таким чином, сучасна банківська система України виходить із цієї трирічки загартованою, хоча й дещо консолідованою.

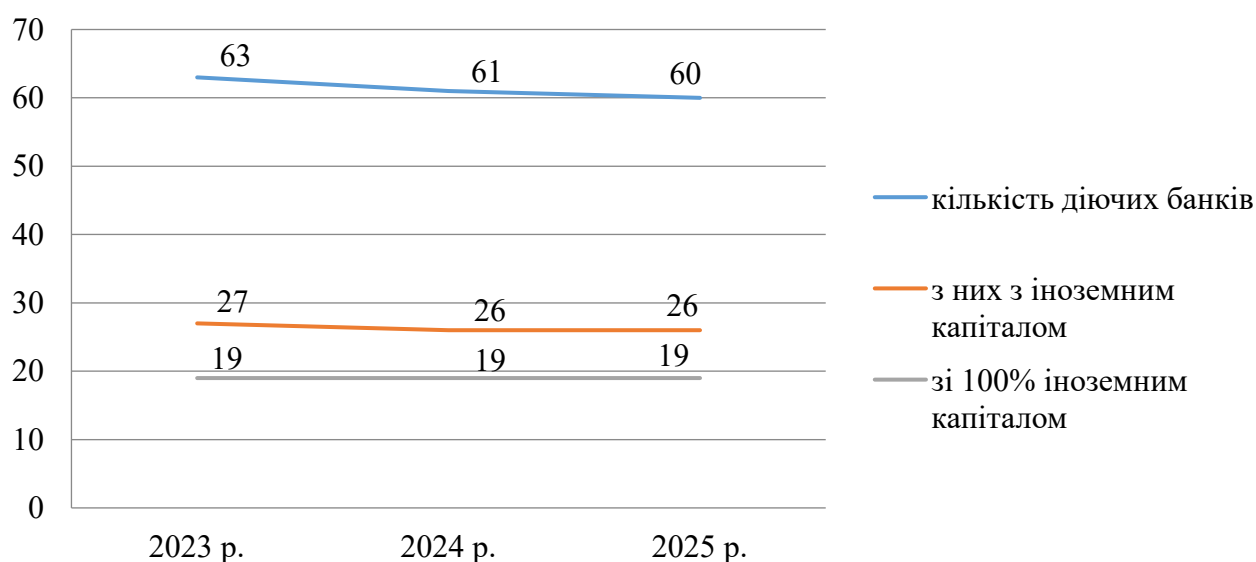

Рис 2.1 Аналіз динаміки кількості комерційних банків України за 2023-2025 роки, од. [39]

На поданому графіку відображено динаміку кількості комерційних банків в Україні протягом 2023-2025 років, а також зміну частки банків з іноземним капіталом.

Загалом простежується стійка тенденція до скорочення кількості діючих банків. Якщо у 2023 році їх було 63, то у 2024 році кількість зменшилась до 61, а у 2025 році – до 60. Така динаміка свідчить про поступове «очищення» банківської системи, що може бути результатом посилення вимог регулятора, процесів консолідації або виходу слабших установ з ринку.

Аналогічну тенденцію демонструють і банки з іноземним капіталом: їх кількість зменшується з 27 у 2023 році до 26 у 2024 та 2025 роках. Це може вказувати на обережнішу політику іноземних інвесторів або оптимізацію їхньої присутності на українському фінансовому ринку.

Щодо банків зі 100% іноземним капіталом, то їх кількість залишилася стабільною у 19 одиниць протягом 2023-2025 років. Така стабілізація може свідчити про формування певного «ядра» іноземних банків, які адаптувалися до умов українського ринку та продовжують діяльність.

У цілому, графік демонструє процес структурного скорочення банківського сектору, який супроводжується зменшенням як загальної кількості банків, так і установ з іноземним капіталом. Водночас це не обов'язково є негативним явищем – навпаки, така динаміка може свідчити про підвищення стабільності, концентрації капіталу та якості банківських послуг у країні.

Сумарні активи українських комерційних банків за 2023-2025 рр. наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки сумарних активів українських комерційних банків
за 2023-2025 роки [39]

млн. грн.

Активи	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+,-)	
				2024/2023	2025/2024
Готівкові кошти	79218	111324	124 057	32106	12733
Банківські метали	120	244	268	124	24
Кошти в Національному банку України	213489	229448	248 598	15959	19150
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	348166	355225	318 942	7059	-36283
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	57439	114919	119 107	57480	4188
Надані кредити	1024852	1138036	1220332	113184	82296
Резерви за активними операціями банків	370600	358057	186103	-12543	-171954
Активи (всього)	2942806	3414920	4000600	472114	585680

Аналіз динаміки сумарних активів комерційних банків України за 2023-2025 роки свідчить про загальну тенденцію до їх зростання, що вказує на поступове відновлення та зміцнення банківського сектору в умовах економічної нестабільності.

Передусім слід зазначити, що загальний обсяг активів банківської системи щорічно збільшується. У 2024 році порівняно з 2023 роком спостерігається суттєве зростання активів, а у 2025 році ця тенденція не лише зберігається, а й посилюється. Це свідчить про активізацію банківської діяльності, розширення обсягів операцій та зростання довіри до банківської системи.

Структурний аналіз активів показує, що вагому частку займають надані кредити, які демонструють стабільне зростання протягом досліджуваного періоду. Це вказує на активізацію кредитування як одного з ключових напрямів діяльності банків, що, у свою чергу, сприяє розвитку реального сектору економіки.

Готівкові кошти також мають тенденцію до збільшення, особливо у 2024 році, що може свідчити про підвищення рівня ліквідності банків та їх готовність виконувати зобов'язання перед клієнтами. У 2025 році зростання продовжується, хоча й менш інтенсивними темпами, що може вказувати на поступову стабілізацію грошових потоків.

Кошти, розміщені в Національному банку України, також зростають протягом усього періоду, що відображає прагнення банків підтримувати необхідний рівень резервів та забезпечувати фінансову стійкість. Водночас кореспондентські рахунки в інших банках у 2025 році скорочуються після зростання у 2024 році, що може свідчити про перерозподіл ресурсів на користь більш дохідних активів.

Особливо помітною є динаміка строкових вкладів в інших банках та кредитів, наданих іншим банкам: у 2024 році відбувається різке зростання, яке у 2025 році переходить у більш помірну фазу. Це може означати, що банки активно використовували міжбанківський ринок для розміщення ресурсів, але згодом стабілізували свою політику.

Водночас резерви за активними операціями демонструють значне скорочення, особливо у 2025 році. Це може свідчити або про покращення якості кредитного портфеля, або про зміну підходів до формування резервів.

Отже, проведений аналіз підтверджує позитивну динаміку розвитку банківської системи України, що проявляється у зростанні загального обсягу активів, активізації кредитної діяльності та оптимізації структури ресурсів. Разом із тим окремі зміни в структурі активів свідчать про адаптацію банків до нових економічних умов та прагнення підвищити ефективність використання фінансових ресурсів.

Сумарні пасиви українських комерційних банків за 2023-2025 рр. наведено в табл. 2.2 [39].

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки пасивів українських комерційних банків за 2023-2025 рр.
млн. грн.

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+,-)	
				2024/2023	2025/2024
Пасиви (усього)	2945030	3414920	4000600	469890	585680
Капітал	296044	368348	463417	72304	95069
статутний капітал	404751	406835	406184	2084	-651
Зобов'язання банків	2648986	3046573	3537183	397587	490610
Зобов'язання банків в іноземній валюті	867623	993163	1054514	125540	61351
кошти суб'єктів господарювання	1260156	1497363	1720063	237207	222700
у тому числі строкові кошти суб'єктів господарювання	285282	313116	326611	27834	13495
кошти фізичних осіб	1083758	1216229	1406912	132471	190683
у тому числі строкові кошти фізичних осіб	389621	416506	466941	26885	50435
кошти небанківських фінансових установ	61741	66428	87630	4687	21202
у тому числі строкові кошти небанківських фінансових установ	30953	35058	44362	4105	9304

У таблиці 2.2 представлено аналіз динаміки пасивів українських комерційних банків за 2023-2025 роки, що дозволяє оцінити зміни у структурі

джерел формування ресурсів банківської системи.

Загальний обсяг пасивів банківської системи демонструє стійку тенденцію до зростання протягом усього досліджуваного періоду. Так, у 2023 році цей показник становив 2 945 030 млн грн, у 2024 році зріс до 3 414 920 млн грн, а у 2025 році досяг 4 000 600 млн грн. Відповідно, приріст у 2024 році порівняно з 2023 роком склав 469 890 млн грн, а у 2025 році порівняно з 2024 роком – 585 680 млн грн. Це свідчить про активне нарощування ресурсної бази банків.

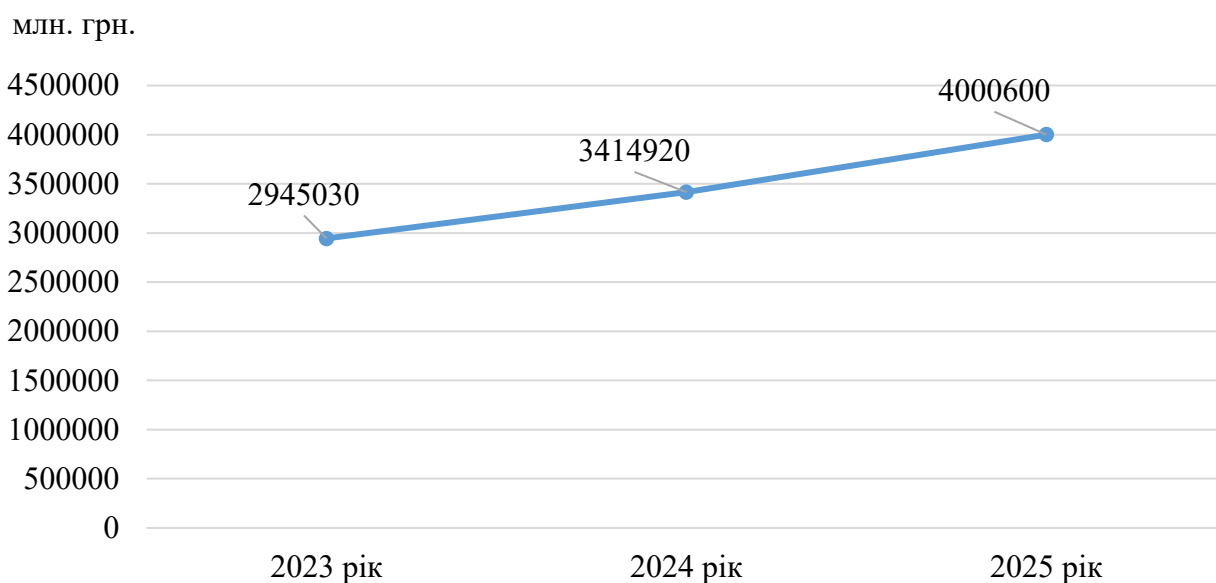

Рис. 2.2 Аналіз динаміки пасивів українських комерційних банків за 2023-2025 рр., млн. грн. [39]

Капітал банків також має чітко виражену позитивну динаміку. У 2023 році він становив 296 044 млн грн, у 2024 році – 368 348 млн грн, а у 2025 році – 463 417 млн грн. Приріст відповідно склав 72 304 млн грн та 95 069 млн грн. Це вказує на зміцнення фінансової стійкості банківської системи за рахунок збільшення власних ресурсів.

Водночас статутний капітал змінюється менш динамічно. У 2023 році його обсяг становив 404 751 млн грн, у 2024 році – 406 835 млн грн, а у 2025 році дещо зменшився до 406 184 млн грн. У 2024 році відбулося незначне зростання на 2 084 млн грн, проте у 2025 році зафіксовано скорочення на 651 млн грн, що може свідчити про обмеженість додаткових внесків акціонерів або структурні зміни у

капіталі.

Основну частку пасивів традиційно формують зобов'язання банків. У 2023 році їх обсяг становив 2 648 986 млн грн, у 2024 році – 3 046 573 млн грн, а у 2025 році – 3 537 183 млн грн. Зростання є суттєвим: на 397 587 млн грн у 2024 році та на 490 610 млн грн у 2025 році. Це підтверджує, що банки переважно функціонують за рахунок залучених ресурсів.

Зобов'язання в іноземній валюті також демонструють зростання: з 867 623 млн грн у 2023 році до 993 163 млн грн у 2024 році та 1 054 514 млн грн у 2025 році. Приріст становив 125 540 млн грн та 61 351 млн грн відповідно. Це свідчить про зростання ролі валютних ресурсів у структурі пасивів.

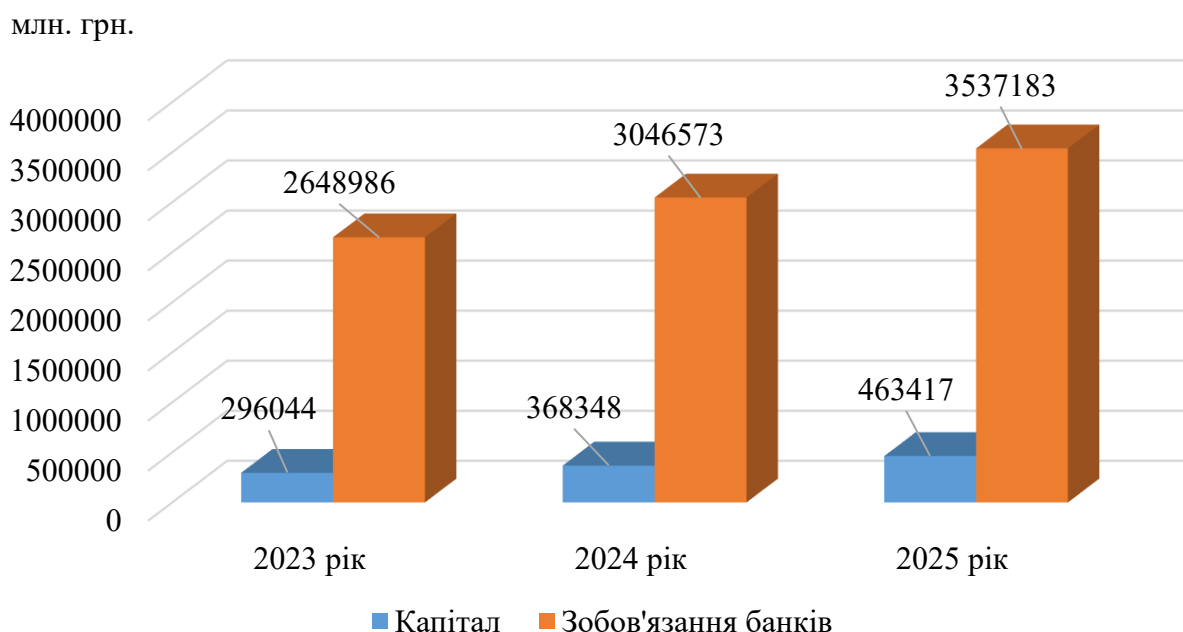

Рис. 2.3 Аналіз динаміки капіталу та зобов'язань українських комерційних банків за 2023-2025 рр., млн. грн. [39]

Кошти суб'єктів господарювання є одним із ключових джерел ресурсів банків. У 2023 році вони становили 1 260 156 млн грн, у 2024 році – 1 497 363 млн грн, а у 2025 році – 1 720 063 млн грн. Приріст відповідно склав 237 207 млн грн та 222 700 млн грн, що вказує на активізацію співпраці банків з корпоративним сектором.

У структурі цих коштів строкові депозити суб'єктів господарювання також

зростають: з 285 282 млн грн у 2023 році до 313 116 млн грн у 2024 році та 326 611 млн грн у 2025 році. Приріст становив 27 834 млн грн та 13 495 млн грн відповідно, що свідчить про поступове збільшення довгострокових ресурсів.

Кошти фізичних осіб також демонструють стабільне зростання: з 1 083 758 млн грн у 2023 році до 1 216 229 млн грн у 2024 році та 1 406 912 млн грн у 2025 році. Відповідно приріст становив 132 471 млн грн та 190 683 млн грн. Це вказує на підвищення довіри населення до банківської системи.

Строкові кошти фізичних осіб зростають ще більш динамічно: з 389 621 млн грн у 2023 році до 416 506 млн грн у 2024 році та 466 941 млн грн у 2025 році. Приріст становив 26 885 млн грн та 50 435 млн грн відповідно, що свідчить про зростання схильності населення до довгострокового заощадження.

Кошти небанківських фінансових установ також мають тенденцію до зростання: з 61 741 млн грн у 2023 році до 66 428 млн грн у 2024 році та 87 630 млн грн у 2025 році. Приріст становив 4 687 млн грн та 21 202 млн грн. Відповідно, строкові кошти цієї категорії зросли з 30 953 млн грн до 35 058 млн грн та 44 362 млн грн, із приростом 4 105 млн грн та 9 304 млн грн.

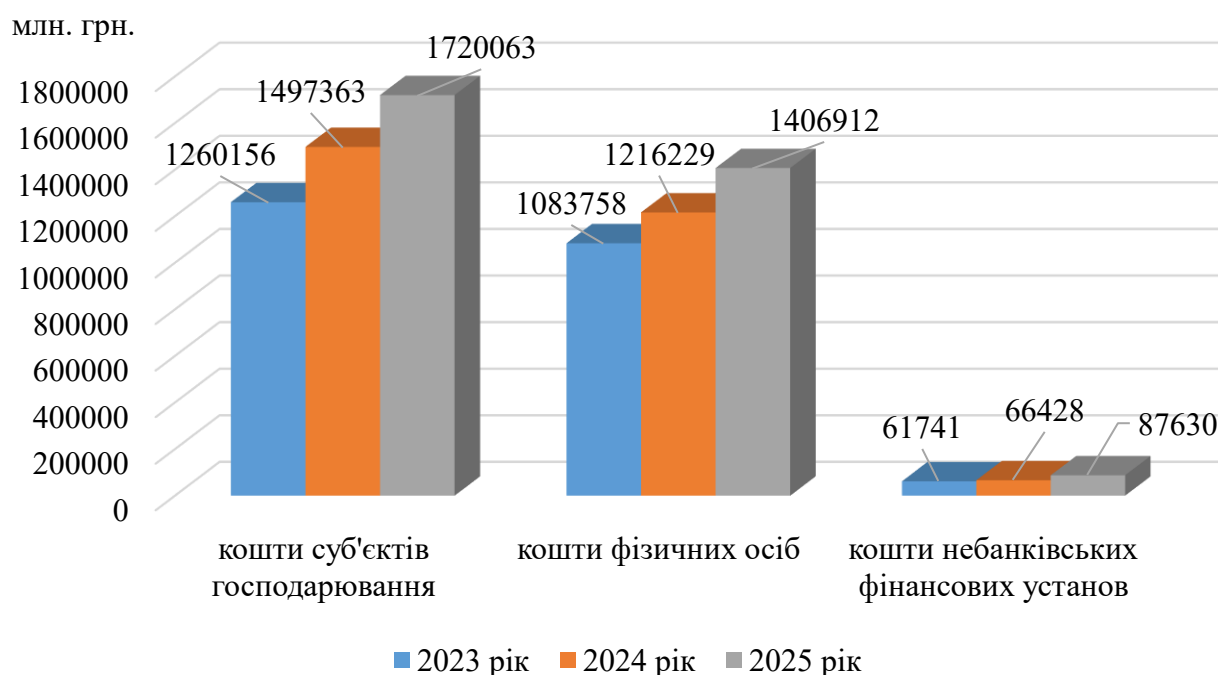

Рис. 2.4 Динаміка депозитів банківської системи України за 2023-2025 роки, млн. грн. [39]

Отже, проведений аналіз свідчить про загальне зростання обсягів пасивів банківської системи України, що відбувається переважно за рахунок збільшення зобов'язань, зокрема коштів клієнтів. Найбільшу роль у формуванні ресурсної бази відіграють кошти суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Також спостерігається позитивна динаміка строкових депозитів, що є важливим фактором підвищення стабільності банківських ресурсів. Водночас незначні зміни у статутному капіталі свідчать про обмежену активність у його нарощенні, що може потребувати додаткової уваги з боку банків у контексті зміцнення їх фінансової стійкості.

2.2 Аналіз діяльності АТ КБ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки

Діяльність банківських установ в Україні в останні роки характеризується значними трансформаціями, зумовленими як внутрішніми економічними процесами, так і зовнішніми викликами. Особливе місце у банківській системі України посідає Ощадбанк, який є одним із найбільших державних банків країни та виконує важливу роль у забезпеченні стабільності фінансового сектору. Завдяки державній підтримці та розгалуженій мережі відділень банк забезпечує обслуговування як фізичних осіб, так і суб'єктів господарювання, виступаючи ключовим фінансовим посередником.

Упродовж останніх трьох років діяльність Ощадбанку була спрямована на адаптацію до умов економічної нестабільності, цифрову трансформацію та розширення спектра банківських послуг. Банк активно впроваджує сучасні технології обслуговування клієнтів, розвиває дистанційні канали взаємодії та підвищує якість сервісу. Водночас значна увага приділяється зміцненню ресурсної бази, зокрема шляхом залучення депозитів населення та підприємств, що є важливим чинником забезпечення ліквідності та стабільності діяльності.

Крім того, Ощадбанк відіграє важливу соціально-економічну роль, беручи

участь у реалізації державних програм підтримки населення та бізнесу. Банк активно кредитує пріоритетні галузі економіки, сприяє розвитку малого та середнього підприємництва, а також забезпечує функціонування платіжної інфраструктури в умовах підвищених ризиків. Це дозволяє зміцнювати довіру клієнтів та підтримувати стабільність банківської системи загалом.

Таким чином, діяльність Ощадбанку упродовж останніх років характеризується комплексним підходом до розвитку, що поєднує фінансову стійкість, інноваційність та соціальну відповідальність. Аналіз його функціонування є важливим для розуміння сучасних тенденцій розвитку банківського сектору України та визначення перспектив подальшого вдосконалення банківських операцій.

Аналіз складу активів банківської установи, відображені в таблиці 2.3 дозволять управлінцям розробити систему рішень, яка зможе підтримати достатній рівень фінансової стійкості та ліквідності банку.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки складу активів АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки [38]

тис. грн.

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Грошові кошти та рахунки у НБУ	65850018	68331662	83050384	2481644	14718722
Кредити, надані клієнтам	89109019	111082518	128196525	21973499	17114007
Інвестиції	173447680	227657969	270186707	54210289	42528738
Інвестиційна нерухомість	542598	559117	24095	16519	-535022
Основні засоби та нематеріальні активи	12673951	14540239	20684173	1866288	6143934
Передплата з податку на прибуток	62772	392	392	-62380	0
Інші активи	3984311	6417036	10152164	2432725	3735128
Всього активів	346535723	428588933	512294440	82053210	83705507

Аналізуючи динаміку складу активів АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки, можна зробити висновок про суттєве зростання загального обсягу активів банку та зміни у їх структурі. Загальна сума активів у 2023 році становила 346 535 723

тис. грн, у 2024 році вона зросла до 428 588 933 тис. грн, а у 2025 році досягла 512 294 440 тис. грн. Таким чином, приріст активів у 2024 році порівняно з 2023 роком склав 82 053 210 тис. грн, а у 2025 році порівняно з 2024 роком – ще 83 705 507 тис. грн. Це свідчить про стабільне нарощення ресурсного потенціалу банку.

У структурі активів значну частку займають грошові кошти та кошти на рахунках у НБУ. Їх обсяг збільшився з 65 850 018 тис. грн у 2023 році до 68 331 662 тис. грн у 2024 році та до 83 050 384 тис. грн у 2025 році. Приріст у 2024 році становив 2 481 644 тис. грн, а у 2025 році – 14 718 722 тис. грн. Це свідчить про підвищення рівня ліквідності банку та збільшення обсягів високоліквідних активів.

Кредити, надані клієнтам, також демонструють суттєве зростання. У 2023 році їх обсяг складав 89 109 019 тис. грн, у 2024 році – 111 082 518 тис. грн, а у 2025 році – 128 196 525 тис. грн. Відповідно, приріст становив 21 973 499 тис. грн у 2024 році та 17 114 007 тис. грн у 2025 році. Це вказує на активізацію кредитної діяльності банку та розширення його участі у фінансуванні економіки.

Найбільш вагомим елементом активів є інвестиції. Їх обсяг зріс з 173 447 680 тис. грн у 2023 році до 227 657 969 тис. грн у 2024 році та до 270 186 707 тис. грн у 2025 році. Приріст становив 54 210 289 тис. грн у 2024 році та 42 528 738 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про активну інвестиційну політику банку та орієнтацію на розміщення коштів у дохідні фінансові інструменти.

Інвестиційна нерухомість, навпаки, має нестабільну динаміку. У 2023 році її обсяг становив 542 598 тис. грн, у 2024 році – 559 117 тис. грн (зростання на 16 519 тис. грн), однак у 2025 році цей показник різко знизився до 24 095 тис. грн, що означає скорочення на 535 022 тис. грн. Така тенденція може свідчити про реалізацію або переоцінку відповідних активів.

Основні засоби та нематеріальні активи демонструють стабільне зростання: з 12 673 951 тис. грн у 2023 році до 14 540 239 тис. грн у 2024 році та до 20 684 173 тис. грн у 2025 році. Приріст становив 1 866 288 тис. грн та 6 143 934 тис. грн відповідно, що вказує на інвестування банку у власну

інфраструктуру та розвиток матеріально-технічної бази.

Передплата з податку на прибуток значно скоротилася: з 62 772 тис. грн у 2023 році до 392 тис. грн у 2024 році (зменшення на 62 380 тис. грн), після чого залишилась незмінною у 2025 році. Це може бути пов'язано зі змінами у податковому плануванні банку.

Інші активи також демонструють значне зростання: з 3 984 311 тис. грн у 2023 році до 6 417 036 тис. грн у 2024 році та до 10 152 164 тис. грн у 2025 році. Приріст становив 2 432 725 тис. грн та 3 735 128 тис. грн відповідно, що свідчить про розширення інших напрямів діяльності банку.

Отже, проведений аналіз показує, що АТ «Ощадбанк» упродовж 2023–2025 років демонструє стійку позитивну динаміку зростання активів. Основними драйверами виступають інвестиції та кредитний портфель, тоді як структура активів стає більш диверсифікованою. Це свідчить про ефективну політику управління активами, спрямовану на підвищення прибутковості та фінансової стійкості банку.

У таблиці 2.4 проаналізуємо отриманий досліджуваним банком фінансовий результат за 2023-2025 роки.

Таблиця 2.4

Аналіз чистого прибутку (збитку) АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки [38]

тис. грн.

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/2023	2025/2024
Чистий процентний дохід	18729538	24318015	31090202	5588477	6772187
Чистий процентний дохід після розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами	20093171	27078133	32939264	6984962	5861131
Чистий непроцентний дохід	4246341	10261852	9906661	6015511	-355191
Операційні доходи	24339512	37339985	42845925	13000473	5505940
Прибуток до оподаткування	9253682	18557221	19350976	9303539	793755
Чистий прибуток за період	5976482	7892789	16026633	1916307	8133844

Аналіз динаміки чистого прибутку АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки свідчить про суттєве покращення фінансових результатів банку та зростання

його прибутковості. Протягом досліджуваного періоду спостерігається позитивна тенденція за всіма ключовими показниками доходів.

Чистий процентний дохід банку демонструє стабільне зростання: з 18 729 538 тис. грн у 2023 році до 24 318 015 тис. грн у 2024 році та до 31 090 202 тис. грн у 2025 році. Відповідно, приріст у 2024 році склав 5 588 477 тис. грн, а у 2025 році – 6 772 187 тис. грн. Така динаміка свідчить про ефективну процентну політику банку, зростання обсягів кредитування та оптимізацію вартості залучених ресурсів.

Після врахування резервів під очікувані кредитні збитки чистий процентний дохід також зростає: з 20 093 171 тис. грн у 2023 році до 27 078 133 тис. грн у 2024 році та до 32 939 264 тис. грн у 2025 році. Приріст становив 6 984 962 тис. грн у 2024 році та 5 861 131 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про покращення якості кредитного портфеля та зниження кредитних ризиків.

Чистий непроцентний дохід має більш нестабільну динаміку. У 2023 році він становив 4 246 341 тис. грн, у 2024 році значно зріс до 10 261 852 тис. грн (приріст 6 015 511 тис. грн), проте у 2025 році дещо зменшився до 9 906 661 тис. грн (зниження на 355 191 тис. грн). Це може свідчити про коливання доходів від комісійних операцій або інших непроцентних джерел.

Операційні доходи банку загалом зростають: з 24 339 512 тис. грн у 2023 році до 37 339 985 тис. грн у 2024 році та до 42 845 925 тис. грн у 2025 році. Приріст становить 13 000 473 тис. грн у 2024 році та 5 505 940 тис. грн у 2025 році. Це підтверджує розширення діяльності банку та збільшення обсягів надання фінансових послуг.

Прибуток до оподаткування також демонструє значне зростання: з 9 253 682 тис. грн у 2023 році до 18 557 221 тис. грн у 2024 році та до 19 350 976 тис. грн у 2025 році. Приріст становив 9 303 539 тис. грн у 2024 році та 793 755 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про різке покращення фінансових результатів у 2024 році та подальшу стабілізацію у 2025 році.

Найбільш показовим є зростання чистого прибутку банку. У 2023 році він становив 5 976 482 тис. грн, у 2024 році – 7 892 789 тис. грн, а у 2025 році – 16

026 633 тис. грн. Приріст у 2024 році склав 1 916 307 тис. грн, тоді як у 2025 році – вже 8 133 844 тис. грн. Така динаміка свідчить про суттєве підвищення ефективності діяльності банку, оптимізацію витрат та зростання доходної бази.

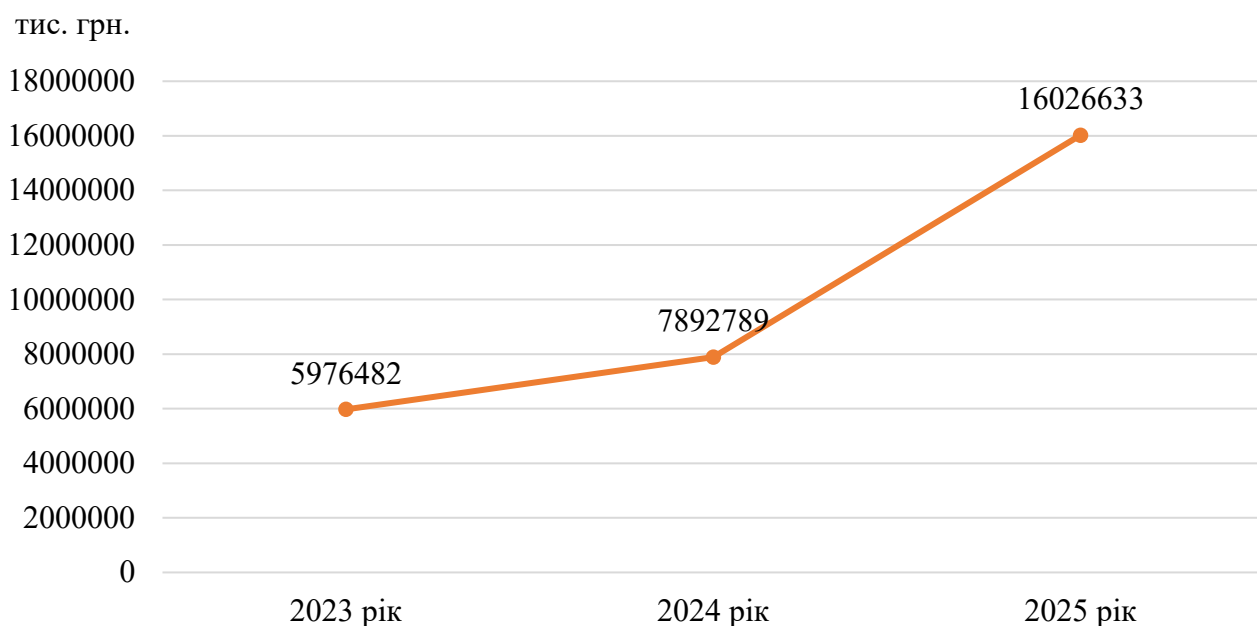

Рис. 2.5 Динаміка чистого прибутку (збитку) АТ «Державний ощадний банк України» за 2023-2025 роки [38]

Отже, проведений аналіз підтверджує, що АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках демонструє стійке зростання фінансових результатів. Основними факторами такого зростання є збільшення процентних доходів, розширення операційної діяльності та покращення якості активів. Незважаючи на певні коливання непроцентних доходів, загальна тенденція свідчить про підвищення прибутковості та фінансової стабільності банку.

На підставі даних таблиці проаналізуємо показники ефективності капіталу (таблиця 2.5).

Аналіз показників прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки свідчить про суттєве покращення ефективності діяльності банку.

Аналізуючи показники прибутковості Ощадбанку за 2023-2025 роки, можна зробити висновок про стійке зростання ефективності діяльності банку, що підтверджується як абсолютними, так і відносними показниками.

Насамперед це підтверджується значним зростанням чистого прибутку: у

2024 році він зріс на 1 916 307 тис. грн порівняно з 2023 роком, а у 2025 році приріст становив уже 8 133 844 тис. грн, що свідчить про різке підвищення результативності операційної діяльності.

Таблиця 2.5

Аналіз показників ефективності капіталу АТ «Ощадбанк»
за 2023-2025 роки [38]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/2023	2025/2024
Прибутковість капіталу	20,82	22,8	33,92	1,99	11,12
Прибутковість активів	1,72	1,84	3,13	0,12	1,29
Мультиплікатор капіталу	12,07	12,38	10,84	0,31	-1,54

Рентабельність активів (ROA) демонструє позитивну динаміку: з 1,72% у 2023 році до 1,84% у 2024 році та до 3,13% у 2025 році. Це означає, що банк почав ефективніше використовувати свої активи для генерації прибутку. Особливо суттєве зростання у 2025 році (+1,29 п.п.) свідчить про покращення якості активів та зростання доходності кредитно-інвестиційних операцій.

Рентабельність власного капіталу (ROE) також має стійку тенденцію до зростання: з 20,81% у 2023 році до 22,80% у 2024 році та до 33,92% у 2025 році. Це означає, що вкладений акціонерами капітал використовується значно ефективніше. Особливо важливим є суттєве зростання у 2025 році (+11,12 п.п.), що може бути пов’язано як із підвищенням прибутковості, так і з оптимізацією структури капіталу.

Мультиплікатор капіталу (фінансовий важіль) у 2023–2024 роках мав тенденцію до зростання (з 12,07 до 12,38), що свідчить про активніше використання залучених коштів. Проте у 2025 році він знизився до 10,84 (–1,54), що вказує на зростання частки власного капіталу у структурі ресурсів банку. Це є позитивним сигналом, оскільки зменшує фінансові ризики та підвищує фінансову стійкість установи.

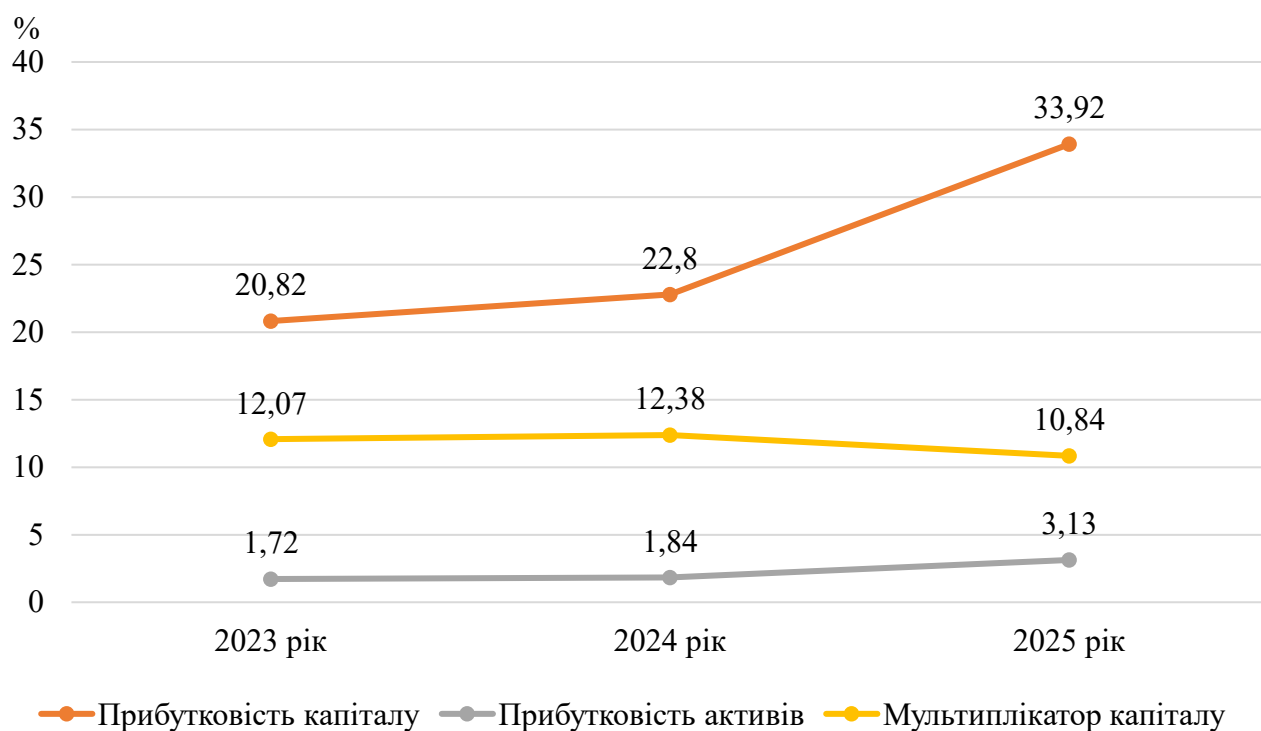

Рис. 2.6 Динаміка показників прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки, % [38]

Загалом можна зробити висновок, що АТ «Ощадбанк» у досліджуваний період значно покращив свої фінансові результати. Зростання показників ROA та ROE у поєднанні зі зниженням мультиплікатора капіталу у 2025 році свідчить не лише про підвищення прибутковості, але й про зміцнення фінансової стабільності банку.

2.3 Аналіз пасивних операцій АТ КБ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки

Аналіз власного капіталу банку (табл. 2.6) є складним і комплексним завданням, що вимагає врахування не лише загального фінансового стану банку і його діяльності, але й аналізу кон'юнктури ринку банківських операцій і послуг, економічного стану учасників (акціонерів) банку та його клієнтів.

Аналіз власного капіталу є ключовим індикатором фінансової стійкості

банку. Згідно з наданими даними, за досліджуваний період спостерігається чітка тенденція до капіталізації та покращення фінансового стану установи [38].

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки складу власного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки

тис. грн.

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Акціонерний капітал	49724980	49724980	49472840	0	-252140
Резерв переоцінки будівель	1985382	1871339	2274659	-114043	403320
Резерв переоцінки за борговими фінансовими активами	9730	-	-	-9730	-
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу	880862	309166	695	-571696	-308471
Кумулятивна сума курсових різниць	2701	3168	-	467	-3168
Непокритий збиток	(23891423)	(17294223)	(4492734)	6597200	12801489
Всього капіталу	28712232	34614430	47255460	5902198	12641030

За три роки загальний обсяг власного капіталу продемонстрував стрімке зростання. У 2023 році він становив 28 712 232 тис. грн. У 2024 році показник зріс на 5 902 198 тис. грн (або на 20,5%), досягнувши 34 614 430 тис. грн. У 2025 році відбувся ще потужніший стрибок – зростання на 12 641 030 тис. грн (36,5%), що вивело загальну суму капіталу на рівень 47 255 460 тис. грн.

Загалом за весь період капітал збільшився у 1,64 раз, що свідчить про високу здатність банку до самовідновлення та генерування внутрішніх ресурсів.

Найбільш позитивним фактором є радикальне скорочення непокритого збитку:

- 2023 р.: (23 891 423) тис. грн.
- 2024 р.: (17 294 223) тис. грн – збиток зменшився на 6 597 200 тис. грн.
- 2025 р.: (4 492 734) тис. грн – збиток скоротився ще на 12 801 489 тис.

грн. Скорочення збитку на 81% за два роки є результатом отримання чистого прибутку, який спрямовувався на покриття від’ємних результатів минулих років.

Це основний драйвер зростання всього капіталу.

Акціонерний капітал залишався стабільним у 2023-2024 роках (49 724 980 тис. грн), проте у 2025 році зафіксовано його зменшення на 252 140 тис. грн (до 49 472 840 тис. грн). Це може бути пов'язано з анулюванням частини викуплених акцій або технічними коригуваннями статутного капіталу.

Резерви переоцінки:

- будівлі: спостерігається певна волатильність. Після зниження у 2024 році на 114 043 тис. грн, у 2025 році резерв суттєво зріс на 403 320 тис. грн, досягнувши 2 274 659 тис. грн. Це свідчить про актуалізацію вартості нерухомого майна банку.

- боргові активи та інструменти капіталу: тут динаміка негативна. Резерв за борговими активами повністю вичерпався у 2024 році (зменшення на 9 730 тис. грн). Резерв за інструментами капіталу майже зник до 2025 року, впавши з 880 862 тис. грн до символічних 695 тис. грн. Це вказує на реалізацію відповідних активів або визнання збитків від їх знецінення.

Кумулятивна сума курсових різниць мала незначний позитивний обсяг у 2023-2024 рр. (близько 3 тис. грн), але у 2025 році цей показник був повністю нівельований (зменшення на 3 168 тис. грн), що свідчить про закриття відповідних позицій в іноземній валюті.

Основним джерелом зростання є прибуткова діяльність банку, про що свідчить швидке покриття накопичених збитків. Частка статутного (акціонерного) капіталу в структурі власного капіталу поступово «розмивається» за рахунок зростання реальної вартості активів та зменшення збитків. Зменшення резервів за фінансовими інструментами свідчить про очищення балансу від переоцінок, які не приносять реального доходу, та концентрацію на основній діяльності.

У таблиці 2.7 проаналізуємо склад динаміки зобов'язань досліджуваного банку за 2023-2025 роки.

Зобов'язання банку відображають його здатність залучати ресурси для активних операцій. За досліджуваний період спостерігається стабільне зростання обсягу залучених коштів, що свідчить про розширення діяльності та високу

довіру з боку контрагентів.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки складу зобов'язань АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки [38]

тис. грн.

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Кошти банків	366363	185582	536342	-180781	350760
Рахунки клієнтів	302944010	377148649	445999885	74204639	68851236
Забезпечення	939501	1284526	1195699	345025	-88827
Інші фінансові зобов'язання	608667	566741	562512	-41926	-4229
Інші нефінансові зобов'язання	1450879	2292393	3058894	841514	766501
Кредиторська заборгованість за податком на прибуток	2953486	2131315	175373	-822171	-1955942
Інші запозичені кошти	5361909	8909747	13067558	3547838	4157811
Випущені єврооблігації	2935584	1080646	-	-1854938	-1080646
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	-	362737	442717	362737	79980
Субординований борг	250816	-	-	-250816	0
Всього зобов'язань	317811215	393962336	465038980	76151121	71076644

Сумарний обсяг зобов'язань банку демонструє висхідний тренд:

- 2023 р.: 317 811 215 тис. грн.;
- 2024 р.: 393 962 336 тис. грн (зростання на 76 151 121 тис. грн або на 24%).;
- 2025 р.: 465 038 980 тис. грн (додаткове зростання на 71 076 644 тис. грн або на 18%).

Загалом за два роки обсяг залучених ресурсів збільшився майже на 147 млрд грн, що є вагомим показником масштабування банку.

Рахунки клієнтів є фундаментом ресурсної бази (понад 95% усіх зобов'язань). Показник зріс із 302,9 млрд грн у 2023 році до 446 млрд грн у 2025 році. У 2024 році приріст становив 74,2 млрд грн, а у 2025-му – ще 68,8 млрд грн. Це свідчить про стабільну прихильність як фізичних осіб, так і корпоративного сектору, що є надзвичайно позитивним сигналом в умовах воєнного стану.

В аналізований період банк провів суттєву реструктуризацію свого зовнішнього та внутрішнього боргу:

- випущені єврооблігації: спостерігається повне погашення або списання цього інструменту. З 2,9 млрд грн у 2023 році сума скоротилася до нуля у 2025-му. Це зменшує валютні ризики та тиск на капітал;

- інші запозичені кошти: навпаки, демонструють стрімке зростання – з 5,3 млрд грн (2023 р.) до 13,1 млрд грн (2025 р.). Це вказує на залучення нових ліній фінансування, можливо, від міжнародних фінансових організацій або через інструменти рефінансування.

- субординований борг: був повністю погашений ще у 2024 році (-250,8 млн грн), що покращує якість балансу.

Кредиторська заборгованість за податком на прибуток суттєво скоротилася з 2,95 млрд грн у 2023 році до лише 175 млн грн у 2025 році. Це свідчить про вчасні розрахунки з бюджетом та перехід до сплати поточних податків без накопичення боргів.

Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток з'явилися у 2024 році (362,7 млн грн) і зросли у 2025-му (442,7 млн грн), що є наслідком різниць між бухгалтерським та податковим обліком (наприклад, через переоцінку активів).

Інші нефінансові зобов'язання зросли у 2.1 раза (з 1,45 млрд до 3,06 млрд грн), що є типовим для банку, який активно розширює операційну діяльність.

Основним джерелом фінансування залишаються кошти клієнтів, що мінімізує залежність банку від волатильних міжбанківських ринків.

Відмова від єврооблігацій та погашення субординованого боргу свідчать про оптимізацію боргового навантаження.

Стрімке зростання залишків на рахунках (на 143 млрд грн за 2 роки) забезпечує банку значний ресурсний потенціал для подальшого кредитування економіки.

У таблиці 2.8 проаналізуємо структуру пасивних операцій досліджуваного банку за 2023-2025 роки.

Аналіз структури пасивних операцій АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки свідчить про поступове зміцнення ресурсної бази банку та збереження домінуючої ролі залучених коштів у структурі пасивів. Водночас

спостерігаються певні зміни у співвідношенні окремих складових пасивів, що характеризують особливості фінансової політики банку в досліджуваній період.

Таблиця 2.8

Аналіз структури пасивних операцій АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки [38]

%

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Акціонерний капітал	14,35	11,60	9,66	-2,75	-1,94
Резерв переоцінки будівель	0,57	0,44	0,44	-0,14	0,01
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу	0,25	0,07	0,00	-0,18	-0,07
Непокритий збиток	-6,89	-4,04	-0,88	2,86	3,16
Кошти банків	0,11	0,04	0,10	-0,06	0,06
Рахунки клієнтів	87,42	88,00	87,06	0,58	-0,94
Забезпечення	0,27	0,30	0,23	0,03	-0,07
Інші фінансові зобов'язання	0,18	0,13	0,11	-0,04	-0,02
Інші нефінансові зобов'язання	0,42	0,53	0,60	0,12	0,06
Кредиторська заборгованість за податком на прибуток	0,85	0,50	0,03	-0,36	-0,46
Інші запозичені кошти	1,55	2,08	2,55	0,53	0,47
Випущені єврооблігації	0,85	0,25	0,00	-0,59	-0,25
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	0,00	0,08	0,09	0,08	0,00
Субординований борг	0,07	0,00	0,00	-0,07	0,00
Всього пасивів	100	100	100	-	-

Найбільшу частку у структурі пасивів банку протягом усього аналізованого періоду займали рахунки клієнтів. У 2023 році їх частка становила 87,42 %, у 2024 році зросла до 88,00 %, після чого у 2025 році дещо зменшилася до 87,06 %. Відхилення у 2024 році порівняно з 2023 роком становило +0,58 в.п., тоді як у 2025 році порівняно з 2024 роком спостерігалось скорочення на 0,94 в.п. Незважаючи на незначне зменшення у 2025 році, саме кошти клієнтів залишаються основним джерелом формування ресурсної бази банку, що свідчить про високий рівень довіри населення та суб'єктів господарювання до банківської установи. Значна частка клієнтських коштів також підтверджує орієнтацію банку на депозитну модель фінансування діяльності.

Частка акціонерного капіталу у структурі пасивів мала тенденцію до

поступового зниження. Якщо у 2023 році цей показник становив 14,35 %, то у 2024 році – 11,60 %, а у 2025 році – 9,66 %. Скорочення відповідно становило 2,75 в.п. та 1,94 в.п. Така тенденція пояснюється більш швидкими темпами зростання зобов'язань банку порівняно із власним капіталом. Незважаючи на зменшення питомої ваги акціонерного капіталу, його обсяг залишається важливою складовою забезпечення фінансової стійкості банку та покриття можливих ризиків.

Резерв переоцінки будівель протягом аналізованого періоду характеризувався відносною стабільністю. У 2023 році його частка становила 0,57 %, а у 2024-2025 роках – по 0,44 %. Загальне скорочення за перший період становило 0,14 в.п., тоді як у 2025 році змін практично не відбулося. Це свідчить про відсутність суттєвих змін у вартості нерухомого майна банку.

Частка резерву переоцінки інвестицій в інструменти капіталу мала тенденцію до суттєвого зменшення. У 2023 році вона становила 0,25 %, у 2024 році – 0,07 %, а у 2025 році практично зникла та становила 0,00 %. Зниження відповідно склало 0,18 в.п. та 0,07 в.п. Це може свідчити про скорочення обсягів інвестиційних вкладень або зміну структури інвестиційного портфеля банку.

Позитивною тенденцією є значне скорочення непокритого збитку. У 2023 році його частка у структурі пасивів становила -6,89 %, у 2024 році – -4,04 %, а у 2025 році – лише -0,88 %. Відхилення склали +2,86 в.п. та +3,16 в.п. відповідно. Таке зменшення негативного показника свідчить про покращення фінансових результатів діяльності банку, збільшення прибутковості та поступове відновлення капіталу.

Кошти банків у структурі пасивів займали незначну частку. У 2023 році вона становила 0,11 %, у 2024 році скоротилася до 0,04 %, а у 2025 році знову зросла до 0,10 %. Незначна частка міжбанківських ресурсів свідчить про низьку залежність банку від зовнішнього міжбанківського фінансування, що позитивно характеризує рівень фінансової незалежності установи.

Частка забезпечень у структурі пасивів була відносно стабільною: 0,27 % у 2023 році, 0,30 % у 2024 році та 0,23 % у 2025 році. Незначні коливання даного

показника свідчать про стабільний рівень резервування під можливі зобов'язання банку.

Інші фінансові зобов'язання протягом аналізованого періоду поступово скорочувалися – з 0,18 % у 2023 році до 0,13 % у 2024 році та 0,11 % у 2025 році. Водночас інші нефінансові зобов'язання демонстрували тенденцію до зростання: з 0,42 % у 2023 році до 0,53 % у 2024 році та 0,60 % у 2025 році. Це може бути пов'язано зі збільшенням адміністративних або господарських витрат банку.

Кредиторська заборгованість за податком на прибуток мала стійку тенденцію до скорочення. Її частка знизилася з 0,85 % у 2023 році до 0,50 % у 2024 році та до 0,03 % у 2025 році. Загальне скорочення становило 0,82 в.п., що свідчить про покращення податкової дисципліни та своєчасність виконання податкових зобов'язань банком.

Інші запозичені кошти, навпаки, демонстрували поступове зростання: з 1,55 % у 2023 році до 2,08 % у 2024 році та 2,55 % у 2025 році. Це може свідчити про активізацію діяльності банку щодо залучення додаткових ресурсів для підтримки ліквідності та фінансування активних операцій.

Випущені єврооблігації у структурі пасивів поступово скорочувалися: з 0,85 % у 2023 році до 0,25 % у 2024 році, а у 2025 році їх частка становила 0,00 %. Це свідчить про зменшення залежності банку від зовнішніх міжнародних запозичень.

Субординований борг також скоротився з 0,07 % у 2023 році до нульового значення у 2024-2025 роках, що може свідчити про завершення строку відповідних зобов'язань або оптимізацію структури капіталу банку.

Отже, проведений аналіз структури пасивних операцій АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки дозволяє зробити висновок, що банк підтримує стабільну ресурсну базу, основу якої формують кошти клієнтів. Позитивними тенденціями є скорочення непокритого збитку, зменшення залежності від зовнішніх запозичень та підвищення фінансової стійкості банку. Водночас банк продовжує активно використовувати депозитні ресурси як головне джерело фінансування своєї діяльності, що є характерною рисою сучасної банківської системи України.

У таблиці 2.9 проаналізуємо саме депозитні операції за категоріями вкладників, оскільки вони займають основну частку пасивних банківських операцій.

Таблиця 2.9

Аналіз рахунків клієнтів АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки [38]

тис. грн.

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Строкові депозити	101935982	116081451	126230008	14145469	10148557
Рахунки до запитання	201008028	261067198	319769877	60059170	58702679
Всього рахунків клієнтів	302944010	377148649	445999885	74204639	68851236

Протягом 2023-2025 років АТ «Ощадбанк» продемонстрував стійку тенденцію до розширення своєї ресурсної бази. Загальний обсяг рахунків клієнтів зріс із 302,9 млрд грн у 2023 році до 445,9 млрд грн у 2025 році. Темпи приросту залишалися стабільно високими: у 2024 році портфель зріс на 74,2 млрд грн (24,5%), а у 2025 році – ще на 68,8 млрд грн (18,2%). Таке динамічне зростання свідчить про високий рівень довіри вкладників та ефективну маркетингову політику банку щодо залучення коштів.

При детальному розгляді структури портфеля за категоріями вкладників спостерігаються важливі якісні зміни:

Рахунки до запитання: цей сегмент залишається домінуючим у структурі зобов'язань. Протягом досліджуваного періоду обсяг коштів на поточних рахунках зріс на 59% - з 201 млрд грн до майже 320 млрд грн. З одного боку, це забезпечує банку доступ до відносно дешевого ресурсу, але з іншого – створює додаткові вимоги до управління миттєвою ліквідністю через високу мобільність цих коштів.

Строкові депозити: позитивним аспектом є впевнене зростання строкової складової портфеля, яка є фундаментом фінансової стійкості банку. Обсяг строкових залучень збільшився з 101,9 млрд грн у 2023 році до 126,2 млрд грн у 2025 році.

Аналіз відхилень показує, що основний приріст у 2024 році був забезпечений рахунками до запитання (+60 млрд грн), тоді як у 2025 році динаміка зростання цих двох категорій дещо збалансувалася. Зменшення абсолютного приросту рахунків до запитання у 2025 році (58,7 млрд грн проти 60 млрд грн) на фоні стабільного зростання строкових депозитів свідчить про поступову стабілізацію клієнтських очікувань та переорієнтацію вкладників на заощаджувальні моделі поведінки.

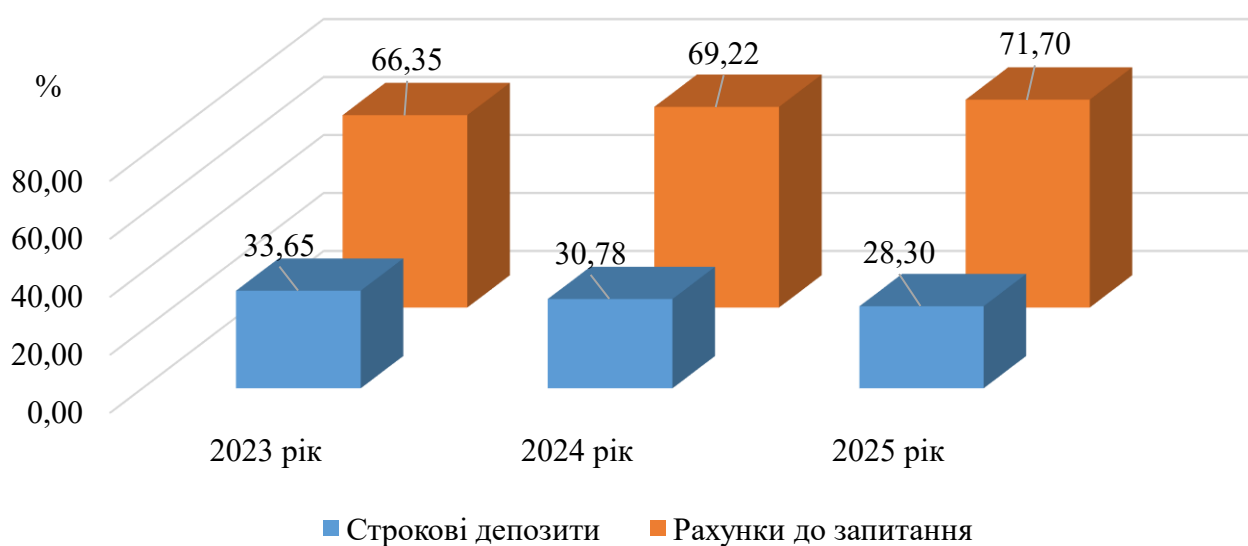

Рис. 2.7 Структура рахунків клієнтів АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки, %

Аналіз рисунка 2.7 демонструє суттєву структурну трансформацію депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки:

Спостерігається стійка тенденція до зростання частки коштів до запитання – з 66,35% у 2023 році до 71,70% у 2025 році. Це свідчить про високу поточну ліквідність банку та перевагу клієнтів тримати кошти у вільному доступі.

Відповідно, питома вага строкових залучень поступово зменшується: з 33,65% до 28,30%. Попри номінальне зростання суми вкладів (як ми бачили в попередніх таблицях), їхня частка в загальній структурі падає.

Така динаміка призводить до «здешевлення» вартості пасивів для банку, проте одночасно посилює ризики миттєвої ліквідності, оскільки понад дві третини залучених коштів клієнтів можуть бути вилучені в будь-який момент.

Структура рахунків зміщується в бік менш стабільних, але дешевших ресурсів, що вимагає від банку особливо ретельного управління щоденними грошовими потоками.

Підсумовуючи аналіз депозитів, можна зробити висновок, що ресурсна база АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках характеризувалася високою динамічністю та переважанням короткострокових залучень. Попри те, що значна частка рахунків до запитання несе в собі ризики волатильності, стабільний приріст строкових депозитів (на 24,3 млрд грн за весь період) підтверджує здатність банку трансформувати короткострокові ресурси у довгострокові активні операції, зміцнюючи загальну фінансову надійність інституції.

У таблицях 2.10 та 2.11 проаналізуємо основні види депозитних продуктів АТ «Ощадбанк», оскільки саме депозитні операції є одними з головних пасивних операцій комерційних банків.

Таблиця 2.10

Депозитні продукти АТ «Ощадбанк» для приватних осіб [38]

Умови	«Мій депозит»	«Мій пенсійний депозит» (для пенсіонерів)	«Мій валютний депозит»
Відсоткова ставка	Диференційована залежно від суми, валюти та терміну депозиту: максимальна ставка у гривні – 11,5 %; у доларах США – 0,7 %; у євро – 0,5 %	Диференційована залежно від суми, валюти та терміну депозиту: максимальна ставка у гривні – 12,0 %; у доларах США – 0,7 %; у євро – 0,5 %	0,01 % на термін 6 місяців
Валюта депозиту	Гривня, долар США, євро	Гривня, долар США, євро	Долар США
Виплата відсотків	Щомісячно або щомісячна капіталізація	Щомісячно або щомісячна капіталізація	Щомісячна капіталізація
Мінімальна сума депозиту	1 000 грн, 100 дол. США, 100 євро	1 000 грн, 100 дол. США, 100 євро	1000 дол. США
Максимальна сума депозиту	Без обмежень	Без обмежень	Без обмежень
Поповнення депозиту	Доступно	Доступно	Не передбачено
Мінімальна сума поповнення	200 грн, 10 дол. США, 10 євро	200 грн, 10 дол. США, 10 євро	Без обмежень
Автопродовження депозиту	Наявна	Наявна	Так
Дострокове повернення депозиту	Не передбачено	Не передбачено	Не передбачено

Відповідно до даних, наведених у табл. 2.10, можна зробити висновок, що банк пропонує широкий спектр депозитних програм для фізичних осіб, які відрізняються умовами розміщення коштів, строками вкладів та рівнем процентних ставок. Депозитна політика банку орієнтована на забезпечення максимальної зручності для клієнтів шляхом спрощення процедури оформлення депозитів, мінімізації обмежень щодо користування коштами та впровадження сучасних інформаційних технологій у процес обслуговування. Крім того, банк активно розвиває дистанційні канали обслуговування, що дозволяє клієнтам відкривати та управляти депозитами за допомогою інтернет-банкінгу, підвищуючи доступність і привабливість депозитних продуктів.

Таблиця 2.11

Депозитні продукти АТ «Ощадбанк»

(у зв'язку в повномасштабним вторгненням та початком війни) [38]

Умови	«Моя перемога»	«Мій захисник»
Відсоткова ставка	3 місяці + 5 днів – 12,5 % в гривнях; 1,25% - в євро; 0,5% в євро 6 місяців – 13,0% 12 місяців – 13,0%	3 місяці + 5 днів – 13,0 % 6 місяців – 14,0 %
Валюта депозиту	Гривня	
Вид вкладу	Строковий	
Виплата відсотків	В кінці терміну	Щомісячно
Мінімальна сума депозиту	10 000 грн 5000 в доларах 1000 в євро	5 000 грн
Максимальна сума депозиту	Без обмежень	
Поповнення депозиту	Не передбачено	Можливо, мінімум на 1000 грн
Пролонгація депозиту	Не передбачено	Передбачено
Дострокове повернення депозиту	Не передбачено	

Запропоновані умови свідчать про те, що банк застосовує гнучкий та індивідуальний підхід до встановлення процентних ставок за депозитними продуктами, а також забезпечує клієнтам можливість вибору валюти вкладу, зокрема у гривні, доларах США та євро. Крім того, банк пропонує різні варіанти виплати процентів і встановлює доступні мінімальні суми для відкриття

депозитів. Сукупність таких умов підвищує привабливість депозитних програм та сприяє активнішому залученню строкових депозитів від представників малого та середнього бізнесу.

Для комплексного розуміння якості формування ресурсної бази АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках необхідно проаналізувати систему показників, що характеризують рівень фінансової незалежності, надійності та інтенсивності використання власного капіталу.

Важливо також провести аналіз ефективності пасивних операцій АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки.

Таблиця 2.12

Аналіз ефективності пасивних операцій АТ «Ощадбанк» за 2023-2025 роки

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення (+;-)	
				2024/ 2023	2025/ 2024
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,083	0,081	0,092	-0,002	0,011
Коефіцієнт надійності	0,090	0,088	0,102	-0,002	0,014
Мультиплікатор капіталу	12,07	12,38	10,84	0,31	-1,54
Співвідношення власних і залучених коштів	0,090	0,088	0,102	-0,002	0,014
Частка депозитів (рахунків клієнтів) у пасивах, %	87,42	88,00	87,06	0,58	-0,94
Коефіцієнт ресурсної бази	0,917	0,919	0,908	0,002	-0,011

Протягом досліджуваного періоду банк продемонстрував позитивну динаміку зміцнення власної капітальної бази. Коефіцієнт фінансової стійкості, який відображає частку власного капіталу в загальній структурі пасивів, після незначного зниження у 2024 році (з 0,083 до 0,081), продемонстрував впевнене зростання у 2025 році до позначки 0,092. Це свідчить про те, що темпи капіталізації банку почали випереджати темпи залучення зобов'язань, що є стратегічно важливим для покриття потенційних банківських ризиків у воєнний період.

Аналогічну тенденцію має і коефіцієнт надійності, який зріс до 0,102 у 2025 році. Це означає, що на кожну гривню залучених коштів банк має понад 10 копійок власного капіталу. Така динаміка безпосередньо корелює з показником

співвідношення власних і залучених коштів, підтверджуючи посилення спроможності банку розраховуватися за своїми зобов'язаннями перед вкладниками власним ресурсом.

Ключовим індикатором інтенсивності використання капіталу виступає мультиплікатор капіталу. Його значення у 2024 році дещо зросло до 12,38, що вказувало на активне нарощення залучених ресурсів на фоні стабільного капіталу. Однак у 2025 році показник суттєво знизився до 10,84 (відхилення становило -1,54 пункту).

Зниження мультиплікатора за наявності високого чистого прибутку свідчить про свідому політику банку щодо зниження фінансового ризику та зміцнення капітальної позиції. Банк стає більш консервативним та захищеним, що є адекватною реакцією на макроекономічну нестабільність.

Фундаментом пасивів АТ «Ощадбанк» залишаються кошти клієнтів. Частка депозитів (рахунків клієнтів) у пасивах залишається стабільно високою, коливаючись у межах 87-88%. Хоча у 2025 році спостерігається незначне зниження цього показника на 0,94%, він все одно залишається визначальним. Це свідчить про високий рівень лояльності населення та бізнесу до державної фінансової інституції.

Водночас коефіцієнт ресурсної бази, який на рівні 0,908 відображає частку всіх зобов'язань у балансі, дещо знизився у 2025 році порівняно з попереднім роком (-0,011). Це підтверджує раніше висловлену тезу про поступову зміну структури пасивів на користь власного капіталу.

Узагальнюючи дані Таблиці 2.10, можна стверджувати, що пасивні операції АТ «Ощадбанк» у 2023-2025 роках характеризувалися переходом від моделі екстенсивного зростання за рахунок зовнішніх запозичень до моделі якісного зміцнення фінансової незалежності. Зростання коефіцієнтів стійкості та надійності на тлі зниження мультиплікатора капіталу свідчить про оздоровлення структури балансу та формування надійного фундаменту для подальшої активної діяльності в умовах економічного відновлення України.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКОМ

3.1. Світовий досвід проведення пасивних операцій комерційними банками

В умовах постійного загострення конкурентної боротьби на ринку банківських послуг фінансові установи змушені безперервно вдосконалювати спектр послуг, що надаються клієнтам. Особливу роль у цьому процесі відіграють депозитні операції, оскільки саме вони є одним із ключових джерел формування ресурсної бази банку. Розширення переліку банківських продуктів та орієнтація на потреби вкладників сприяють виникненню нових, більш гнучких та інноваційних видів депозитів.

Значна частина таких депозитних інструментів вже активно використовується у світовій банківській практиці, що стимулює українські банки адаптувати та впроваджувати подібні рішення у власну діяльність. У зв'язку з цим банківські установи прагнуть максимально спростити та зробити комфортним процес залучення коштів клієнтів, створюючи сприятливі умови для співпраці.

Зокрема, банки приділяють значну увагу формуванню позитивного клієнтського досвіду, що передбачає:

- забезпечення фізичного комфорту для відвідувачів через облаштування сучасних, естетично привабливих відділень;
- підвищення рівня сервісу, що включає ввічливе та доброзичливе ставлення до клієнтів;
- забезпечення високого рівня професійності працівників банку при

виконанні своїх функцій [10, 29].

Крім того, важливим елементом підвищення конкурентоспроможності банків є розширення переліку супутніх послуг. Банки пропонують клієнтам додаткові сервіси, які не обмежуються виключно депозитними операціями, а включають:

- поштові послуги;
- телекомунікаційні (зокрема, телеграфні) сервіси;
- окремі торговельні або розрахункові операції.

Такі додаткові послуги тісно пов'язані з пасивними операціями банку, оскільки сприяють залученню нових клієнтів, підвищенню їх лояльності та, відповідно, збільшенню обсягів депозитних ресурсів.

Отже, сучасні тенденції розвитку банківського сектору свідчать про те, що успішна діяльність банку значною мірою залежить від його здатності адаптуватися до змін ринкового середовища, впроваджувати інноваційні депозитні продукти та забезпечувати високий рівень обслуговування клієнтів.

Далі доцільно розглянути основні напрями розвитку депозитних операцій банків (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Типи найбільш розвинутих банківських депозитів у світовому досвіді [14, 242]

Чеківі депозити	Вклади до запитання; НАУ-рахунки
Ощадні вклади грошового ринку.	Депозити на ощадних книжках; Рахунки з випискою стану ощадного вкладу; Депозитні рахунки
Строкові депозити	Ощадні сертифікати; Депозитні сертифікати

У банківській системі США існує специфічний вид рахунків, відомий як NOW-рахунки (Negotiable Order of Withdrawal accounts). Вони являють собою різновид ощадних рахунків, власники яких мають право, попередньо повідомивши банк за 30 днів, оформлювати платіжні доручення на зняття коштів. Такі інструменти можуть використовуватися для здійснення розрахунків подібно до чеків, що значно розширює їх функціональні можливості.

Вклад до запитання визначається як банківський депозит, який клієнт може отримати повністю або частково у будь-який момент за першою вимогою. Даний вид депозиту належить до категорії чекових рахунків, оскільки вилучення коштів може здійснюватися різними способами: у готівковій формі, шляхом банківського переказу або через використання чеків.

У міжнародній банківській практиці значного поширення набули недепозитні джерела формування ресурсів банків, які доповнюють традиційні депозитні механізми. До найбільш поширених інструментів такого залучення належать:

- отримання кредитів на міжбанківському ринку;
- здійснення операцій репо (продаж цінних паперів із зобов'язанням їх зворотного викупу);
- облік векселів та отримання фінансування від центральних банків;
- реалізація банківських акцептів;
- емісія комерційних паперів;
- залучення коштів на міжнародних фінансових ринках;
- випуск облігацій [21, 67].

Основною метою використання зазначених інструментів є підтримання та покращення ліквідності банківської установи, що забезпечує її стабільне функціонування.

Однією з найбільш розвинених у Європі є банківська система Німеччини. Протягом останніх десятиліть вона демонструє високі темпи розвитку та стабільності. Характерною особливістю німецької моделі є домінування універсальних банків, які поєднують широкий спектр фінансових операцій в межах однієї установи. Це дозволяє їм ефективно диверсифікувати як активи, так і пасиви, на відміну від англо-саксонської моделі банківництва, де функції часто більш розмежовані.

Щодо Словаччини, то успіх її банківської системи значною мірою пояснюється активним залученням іноземного капіталу, зокрема з Австрії. Приблизно третина банківського капіталу країни має іноземне походження.

Важливим чинником розвитку стало також обережне регулювання банківського сектору: на відміну від Чехії, де ліцензії видавалися доволі ліберально, у Словаччині було встановлено жорсткі вимоги до достатності капіталу. Це змусило банки звертатися до іноземних інвесторів, що позитивно вплинуло на стабільність системи.

У США функціонує також специфічний ринок так званих федеральних резервних фондів. Йдеться про кошти комерційних банків, які зберігаються на рахунках у центральному банку. Якщо банк має надлишкові резерви понад встановлений мінімум, він може надавати їх у короткострокову позику іншим банкам. Це дозволяє банкам-кредиторам отримувати додатковий прибуток, а банкам-позичальникам – підтримувати належний рівень ліквідності [5, 94].

Історично до 1960-х років такі операції використовувалися переважно для поповнення резервів, оскільки процентні ставки були нижчими за облікову ставку центрального банку. Однак з часом ставки зросли і перевищили її, що змінило характер використання цих інструментів.

Важливим напрямом розвитку депозитних операцій є забезпечення гарантій повернення коштів вкладникам. Сьогодні системи страхування депозитів функціонують більш ніж у 70 країнах світу. Вони відрізняються за:

- обсягами гарантованих виплат;
- об'єктами страхування;
- формами участі банків.

Найбільш відомими є дві моделі: американська та європейська.

Американська система, запроваджена у 1934 році, передбачає провідну роль держави у гарантуванні вкладів. Цей підхід був згодом запозичений багатьма країнами, зокрема Канадою, Японією та Великобританією.

Європейська модель, навпаки, базується на добровільній участі банків у системі гарантування вкладів.

Цікавим прикладом є Польща, де функціонує змішана система через Фонд гарантування вкладів. Хоча він формально не є державним органом, його діяльність контролюється державою. Фінансування фонду здійснюється за

рахунок внесків банків-учасників, що дозволяє забезпечити як довіру вкладників, так і ефективне використання ресурсів.

У світовій практиці сформувалася багаторівнева система страхування депозитів, яка перебуває під контролем державних органів. Законодавство визначає:

- об'єкти страхування;
- порядок формування фондів;
- ставки внесків;
- механізми використання коштів [19, 227].

Водночас банки зобов'язані надавати достовірну інформацію про свій фінансовий стан для оцінки їх здатності виконувати зобов'язання перед вкладниками.

Важливим аспектом є також узгодження норм обов'язкового резервування з регулярними внесками до фондів гарантування. Надмірне фінансове навантаження може призводити до подорожчання кредитних ресурсів і зменшення їх доступності.

Отже, аналіз міжнародного досвіду розвитку пасивних операцій свідчить про те, що в Україні використовується лише частина можливих інструментів. Тому доцільним є впровадження зарубіжних практик з метою розширення можливостей залучення ресурсів.

Крім того, важливо стимулювати довгострокове розміщення депозитів. Для цього необхідно:

- збільшити гарантовану суму відшкодування вкладів;
- враховувати інфляційні ризики;
- орієнтувати гарантії на стабільні валюти, такі як долар США або євро.

Практика зарубіжних країн доводить, що впровадження сучасних підходів до управління пасивними операціями сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності. Це, у свою чергу, дозволяє розширити ресурсну базу банку та активніше використовувати її для здійснення прибуткових активних операцій.

3.2. Напрями вдосконалення пасивних операцій комерційних банків

Складна макроекономічна ситуація, зокрема високі темпи інфляції, значний дефіцит державного бюджету, погіршення рівня життя населення, нестача фінансових ресурсів у підприємств та проблема неплатежів, що прямо пов'язана зі спадом виробництва, а також інші негативні чинники суттєво стримують розвиток депозитних операцій. Це, у свою чергу, ускладнює виконання банками однієї з їх ключових функцій – ефективного залучення коштів.

Аналіз міжнародного досвіду, розглянутого раніше, свідчить про необхідність розширення інструментів пасивних операцій банків. Водночас важливим є не лише впровадження нових механізмів, а й підвищення якості вже існуючих банківських послуг, що може сприяти додатковому залученню ресурсів. Серед основних причин, через які клієнти можуть відмовлятися від депозитних послуг певного банку на користь конкурентів, варто виділити:

- не вигідні або неконкурентні умови обслуговування (тарифи);
- низьку якість сервісу;
- незручне розташування відділень;
- втрату довіри до банківської установи.

Водночас результати досліджень показують, що ключовими конкурентними перевагами банків у сфері депозитної діяльності є:

- високий рівень довіри клієнтів;
- швидкість та зручність оформлення депозитів, а також оптимальні умови виплати відсотків;
- вигідні процентні ставки та тарифна політика;
- стабільні фінансові показники банку [16, 88].

У взаємодії з різними категоріями клієнтів – як фізичними, так і юридичними особами – доцільно використовувати депозитні рахунки змішаного типу. У цьому контексті корисним є досвід зарубіжних банків, зокрема

використання NOW-рахунків. Вони поєднують у собі функції платіжного інструменту та інструменту заощадження, адже дозволяють здійснювати платежі й одночасно отримувати дохід у вигляді відсотків.

З метою вдосконалення депозитного портфеля та стимулювання надходження коштів на строкові й ощадні депозити доцільно спростувати процедури їх обслуговування. Це стосується порядку внесення коштів, їх зняття та переказу. Крім того, варто активніше впроваджувати строкові депозити з можливістю додаткового поповнення та зменшувати обмеження щодо використання коштів на таких рахунках.

У перспективі можна очікувати поступове стирання чітких меж між різними видами депозитів (до запитання, строковими, ощадними), що підтверджується практикою розвинених країн, де активно застосовуються універсальні або змішані рахунки.

У сучасних умовах банки повинні дотримуватися базових принципів здійснення депозитних операцій:

1. Депозитні операції мають бути прибутковими або створювати передумови для отримання прибутку в майбутньому.
2. Вони повинні бути різноманітними та орієнтованими на різні категорії клієнтів.
3. Особлива увага має приділятися строковим депозитам як більш стабільному джерелу ресурсів.
4. Необхідно забезпечувати узгодженість між депозитними та кредитними операціями за строками і сумами.
5. Банки повинні мінімізувати обсяг вільних (непрацюючих) ресурсів.
6. Важливо постійно розширювати спектр банківських послуг для стимулювання зростання депозитної бази [22, 154].

Серед основних заходів, що сприяють покращенню ситуації у сфері залучення депозитів, можна виділити:

- активний розвиток депозитних продуктів для населення із використанням сучасних технологій;

- збільшення частки строкових депозитів за рахунок коштів підприємств;
- розширення практики ощадних вкладів як найбільш стабільного джерела ресурсів;
- застосування гнучкої процентної політики;
- розширення різновидів депозитних рахунків;
- впровадження комплексного обслуговування клієнтів.

На сьогодні в Україні загострюється проблема формування ресурсної бази банків. Високий попит на кредити, обумовлений розвитком економіки та обмеженістю фондового ринку, змушує банки активніше нарощувати свої пасиви. У зв'язку з цим банки повинні:

- підтримувати оптимальне співвідношення між власними та залученими коштами;
- збільшувати частку власного капіталу;
- уникати надмірної залежності від міжбанківських кредитів;
- підвищувати якість обслуговування клієнтів;
- зміцнювати стабільну частину власних ресурсів;
- впроваджувати нові депозитні продукти;
- удосконалювати процентну політику;
- розширювати спектр додаткових послуг [32, 65].

Ефективним інструментом залучення коштів є комплексне обслуговування клієнтів. Наприклад, надання додаткових банківських карток разом із депозитними продуктами дозволяє клієнтам зручніше управляти своїми коштами.

Окрему роль відіграє розвиток дистанційного обслуговування. Розширення можливостей інтернет-банкінгу значно спрощує процес відкриття депозитів і підвищує привабливість банку. Можливість оформити вклад онлайн за короткий час стає важливим фактором вибору банківської установи.

Сучасні банківські продукти, такі як умовні «гнучкі» депозитні рахунки (наприклад, аналоги «дохідного сейфу»), поєднують у собі переваги строкових депозитів і рахунків до запитання: клієнт отримує відсотки, але при цьому має

можливість вільно користуватися коштами без втрати доходу. Такі інструменти підвищують привабливість банківських послуг і сприяють мобілізації тимчасово вільних коштів клієнтів.

Складні макроекономічні умови в країні, зокрема значне поширення бартерних операцій, активне використання взаємозаліків між підприємствами, а також загальна нестабільність фінансової системи, призвели до суттєвого послаблення ресурсної бази українських банків. Значна частина грошових коштів населення та бізнесу перебуває поза банківським сектором, що обмежує можливості банків щодо ефективного залучення фінансових ресурсів. У зв'язку з цим банківським установам необхідно активізувати діяльність із мобілізації коштів, використовуючи сучасні підходи до організації пасивних операцій. Це передбачає впровадження новітніх технологій, інноваційних фінансових інструментів та управлінських рішень, які дозволять ефективніше використовувати потенціал банківського менеджменту.

Формування власного капіталу банку здійснюється передусім за рахунок внесків акціонерів. Водночас останнім часом спостерігається тенденція до зменшення їх кількості. Для подолання цієї проблеми банкам доцільно впроваджувати систему стимулів для акціонерів. Така система може включати можливість отримання кредитів під заставу акцій, що дозволяє акціонерам тимчасово отримати кошти без втрати своєї участі в банку. При цьому оцінка акцій може здійснюватися з урахуванням їх номінальної вартості із певним дисконтом, а процентна ставка за такими кредитами повинна відповідати обліковій ставці НБУ. Крім того, доцільно застосовувати пільгові тарифи на банківські послуги для акціонерів, встановлювати вигідні умови валютних операцій, надавати безкоштовні платіжні картки для зарахування дивідендів та забезпечувати комплексне обслуговування [35, 147].

Оскільки власний капітал займає відносно невелику частку у структурі ресурсів банку, особливу увагу необхідно приділяти розвитку депозитних операцій. Саме вони формують основну частину залучених ресурсів, які використовуються для здійснення активних операцій і надання банківських

послуг. Проте розвиток депозитної діяльності стримується рядом негативних факторів, таких як інфляція, бюджетний дефіцит, зниження доходів населення, нестача фінансових ресурсів у підприємств та загальний спад виробництва.

Водночас стабілізація економічної ситуації та зниження темпів інфляції створюють передумови для активізації депозитної діяльності банків. У таких умовах банки можуть ефективніше залучати кошти як від фізичних, так і від юридичних осіб, пропонуючи різноманітні види депозитів – як до запитання, так і строкові. Особливу роль у цьому процесі відіграє розвиток додаткових банківських послуг, які підвищують привабливість банку для клієнтів та сприяють стабілізації ресурсної бази.

Для вдосконалення депозитної діяльності важливо збільшувати обсяги залучених коштів, що передбачає розширення спектра депозитних продуктів і залучення нових категорій вкладників. Основними напрямками удосконалення можуть бути: активне впровадження сучасних технологій обслуговування клієнтів, збільшення частки строкових депозитів, розвиток ощадних вкладів як стабільного джерела ресурсів, використання гнучкої процентної політики, розширення видів депозитних рахунків та застосування комплексного обслуговування клієнтів [37, 36].

З огляду на значний обсяг готівкових коштів у населення, банки, які здатні забезпечити високий рівень сервісу та широкий спектр послуг, отримують конкурентні переваги. Це потребує впровадження нових форм депозитних продуктів і сучасних технологій, таких як платіжні картки, овердрафти, електронні платіжні інструменти. Вони дозволяють не лише задовольнити потреби клієнтів, а й стимулюють їх до зберігання коштів у банках.

Важливу роль у залученні депозитів відіграє процентна політика банку. Рівень процентних ставок визначається з урахуванням ринкової ситуації, умов конкретного депозиту та рівня інфляції. Для збереження зацікавленості клієнтів банки повинні підтримувати реальну дохідність депозитів, тобто забезпечувати позитивну різницю між процентною ставкою та інфляцією. У цьому контексті доцільним є використання досвіду зарубіжних банків, зокрема впровадження

депозитних рахунків із плаваючими ставками, які змінюються залежно від ситуації на фінансовому ринку.

У відносинах із клієнтами банки можуть застосовувати рахунки зі змішаним режимом функціонування, які поєднують властивості поточних і ощадних рахунків. Наприклад, такі рахунки дозволяють використовувати кошти для розрахунків і водночас отримувати дохід. До подібних інструментів належать СМА-, АТС- та NOW-рахунки, які широко застосовуються у розвинених країнах.

Для підвищення привабливості депозитів доцільно спрощувати процедури відкриття рахунків, поповнення вкладів та зняття коштів. Також важливо розширювати можливості використання коштів зі строкових і ощадних рахунків без значних обмежень.

Ефективним напрямом є розвиток комплексного обслуговування клієнтів, що передбачає надання широкого спектра додаткових послуг. Для фізичних осіб це може бути автоматична оплата рахунків, управління фінансами, інвестування коштів. Для підприємств – консультаційні послуги, бухгалтерський супровід, аналіз фінансової діяльності [24, 38].

Розширення спектра послуг, підвищення їх якості та доступності сприяє зростанню довіри клієнтів і збільшенню обсягів залучених ресурсів. У підсумку це дозволяє банкам підвищувати ефективність своєї діяльності та забезпечувати стабільний розвиток.

Загалом удосконалення депозитних операцій є важливим чинником зміцнення банківської системи, оскільки сприяє збільшенню обсягів ресурсів, які можуть бути використані для кредитування економіки та забезпечення її стабільності. Водночас кожен банк має самостійно обирати оптимальні підходи до організації депозитної діяльності з урахуванням власної стратегії та ринкових умов.

Окрему увагу слід приділити підвищенню рівня капіталізації банків, що дозволяє зміцнити їх фінансову стійкість і забезпечити ефективне функціонування. Вирішення цієї проблеми потребує індивідуального підходу з

урахуванням стратегічних цілей банку, структури його активів і пасивів.

Також важливим є вдосконалення регуляторної політики, зокрема перегляд підходів до обов'язкового резервування. У сучасних умовах дедалі більше країн переходять до використання більш гнучких інструментів монетарного регулювання, таких як операції на відкритому ринку, що дозволяє ефективніше впливати на банківську систему та економіку в цілому.

Отже, ключем до ефективного управління депозитними операціями є формування довгострокових і взаємовигідних відносин між банком і клієнтом. Банки повинні постійно аналізувати потреби вкладників, удосконалювати депозитну політику та впроваджувати інноваційні рішення. Особливу роль у цьому відіграє розвиток цифрових сервісів, які дозволяють швидко, зручно та ефективно залучати фінансові ресурси.

ВИСНОВКИ

За результатами виконаного дослідження можна сформулювати такі узагальнені висновки:

1. У роботі було розкрито економічну сутність банківських пасивів та їх роль у діяльності банківських установ. Встановлено, що пасиви банку являють собою джерела формування його фінансових ресурсів. Вони мають неоднорідну структуру і складаються з власного капіталу та зобов'язань перед клієнтами і кредиторами. Пасиви забезпечують можливість функціонування банку та проведення ним активних операцій. Власний капітал формується за рахунок внесків засновників і акціонерів, тоді як зобов'язання виникають переважно внаслідок здійснення пасивних операцій, зокрема депозитних, і відображають тимчасово залучені кошти клієнтів.

2. Досліджено сутність і структуру пасивних операцій комерційного банку. Встановлено, що їх основне призначення полягає у формуванні ресурсної бази банку для подальшого здійснення активних операцій та отримання прибутку. Пасивні операції поділяються на депозитні та недепозитні, причому саме депозитні операції займають провідне місце у структурі пасивів, що обумовлює доцільність такого поділу.

3. Обґрунтовано необхідність ефективного управління пасивними операціями банків. З'ясовано, що впровадження сучасних підходів до управління пасивами сприяє зміцненню фінансової стійкості банківської системи. Для цього банкам необхідно підтримувати оптимальне співвідношення між власними та залученими ресурсами, підвищувати частку капіталу в загальній структурі ресурсів, уникати надмірної залежності від міжбанківських кредитів, покращувати якість обслуговування клієнтів, а також розширювати спектр депозитних продуктів відповідно до потреб ринку.

4. Надано загальну характеристику діяльності АТ «Ощадбанк». Банк є

універсальною фінансовою установою, яка здійснює широкий спектр як активних, так і пасивних операцій. Його організаційна структура забезпечує ефективне функціонування та виконання стратегічних завдань відповідно до чинного законодавства України. Особливістю банку є його значна роль у державному секторі банківської системи.

5. Проведено оцінку фінансового стану АТ «Ощадбанк». У процесі аналізу встановлено, що банк демонструє стабільний розвиток, поступове розширення обсягів діяльності та зміцнення своїх позицій на ринку банківських послуг. Його фінансовий стан характеризується достатнім рівнем стійкості, а також позитивною динамікою основних показників ефективності. У структурі пасивів вагому частку займають зобов'язання, що є типовим для банківських установ, при цьому капітал відіграє важливу роль у забезпеченні надійності та стабільності діяльності банку.

6. Проаналізовано особливості здійснення пасивних операцій АТ «Ощадбанк». Встановлено, що банк активно розвиває свою ресурсну базу, приділяючи значну увагу залученню коштів клієнтів. У структурі зобов'язань ключове місце займають кошти фізичних та юридичних осіб, що свідчить про високий рівень довіри до банку. Загалом спостерігається позитивна тенденція до розширення обсягів пасивних операцій та диверсифікації джерел ресурсів.

7. Досліджено міжнародний досвід розвитку пасивних операцій банків. Встановлено, що вітчизняна банківська система використовує лише частину інструментів, які застосовуються у світовій практиці. Тому доцільним є запозичення зарубіжного досвіду з метою розширення можливостей залучення ресурсів. Особливу увагу слід приділяти розвитку довгострокових депозитів, удосконаленню системи гарантування вкладів та врахуванню макроекономічних факторів, таких як інфляція та валютні коливання.

8. Запропоновано основні напрями вдосконалення пасивних операцій банків. Визначено, що ефективне управління депозитною діяльністю можливе за умови формування довгострокових і взаємовигідних відносин між банком та клієнтами. Для цього банкам необхідно постійно аналізувати потреби

вкладників, удосконалювати депозитні продукти та підвищувати рівень сервісу.

9. Розглянуто заходи, спрямовані на підвищення ефективності пасивних операцій АТ «Ощадбанк». Встановлено, що важливим є поєднання економічних інструментів управління ресурсами з організаційними заходами, спрямованими на зміцнення довіри клієнтів. До ключових напрямів належать розширення асортименту депозитних продуктів, покращення умов їх обслуговування та впровадження сучасних технологій. Особливу роль відіграє розвиток інтернет-банкінгу, який забезпечує швидкий і зручний доступ клієнтів до банківських послуг. Це дозволяє ефективно мобілізувати тимчасово вільні кошти та підвищує конкурентоспроможність банку на фінансовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Правління НБУ від 24 жовтня 2011 №373 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>
3. Азізова К. М. Управління активами і пасивами банку: сутність та методичні підходи. *Економічний простір*. 2022. №107. С. 9 – 27.
4. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України. *БізнесІнформ*. 2020. №9. С. 314 – 319.
5. Вербецька О.О. Комплексне управління активами і пасивами. *Управління розвитком*. 2020. №3 (166). С. 94 – 96.
6. Вдовенко Л.О., Думбровський В.А. Тенденції розвитку банківської системи в контексті впливу фінансової кризи. *Modern economics*. 2023. №8. С. 37 – 44.
7. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. *Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана*. 2021. №1. С. 17 – 26.
8. Грицай Т. Л. Інвестиційне кредитування, його сутність та значення в суспільних формах господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №14. С. 7 – 10.
9. Діденко Н. Ю. Управління активами і пасивами банку. *Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 27-28 січня 2022 року): у 2-х частинах. Дніпропетровськ.: НО «Перспектива». 2022. Частина I. С. 43 – 44
10. Добровольська О.В., Острініна О.П., Лопаткіна А.О. Аналіз сучасного

стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Випуск 27(3). С. 28 – 32.

11. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами банку. *Світ фінансів*. 2020. №2. С. 64 – 70.

12. Долінський Л. Б. Оцінювання фінансової стійкості банківських установ в аспекті надійності депозитних вкладів. *БізнесІнформ*. 2020. №5. С. 233 – 239.

13. Зверук Л.А. Основи стратегій управління активами і пасивами банків. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 307 – 313.

14. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами –необхідна умова фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. Серія 1: Економіка. 2022. Вип. 1. С. 240 – 249.

15. Кірянова Н. В., Линник Н. В., Яковенко Я. С., Руденко С. В. Теоретико-методичні засади управління активами та пасивами банку. *Вісник студентського наукового товариства*. 2021. Випуск 1. С. 25 – 30.

16. Костюченко Т. І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2023. № 2. С. 86 – 92.

17. Ксьондз С. М. Сучасний стан банківської системи України. *Економіка і суспільство*. 2020. №7. С. 761 – 766.

18. Кушнарьова А. А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку. *Modern economics*. 2019. №6. С. 113 – 120.

19. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2023. Т.18. Випуск 1(1). С. 226 – 229.

20. Литвинюк О. В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України. *Young Scientist*. 2021. № 7 (10). С. 41 – 44.

21. Макаренко Ю. П., Хоруженко А. А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №24. С. 66 – 70.

22. Михальчук Н.В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами банку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2020. Вип.3. С. 152 – 157.
23. Ногина С.Н., Профатило Ю.А. Управління активними операціями комерційного банку. *Вісник КІБіТ*. 2021. №2. С. 73 – 76.
24. Пушак Я.Я., Шевченко Н.В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. *Економічний Вісник Донбасу*. Випуск №3 (69). 2022. С. 36 – 41.
25. Ротар Д. А. Концептуальні основи формування стратегій управління активами і пасивами банківських установ та напрями їх оптимізації. *Вісник «Young Scientist»*. 2021. №6 (09). С. 18 – 21.
26. Семенча І.Є., Руденко В.І. Особливості управління активами банку в Україні в посткризовий період. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №5. С. 244 – 248.
27. Семенча І.Є. Аналіз сучасного стану активів банків та джерела їх формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2020. Вип.11. С. 790 – 793.
28. Сирота А. І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція банку». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. №4. С. 127 – 130.
29. Сирота В. Вирішення проблем якості активів банку як основне завдання антикризового менеджменту банківської установи. *Зб. наук. пр. ДЕТУТ. Сер. «Економіка і управління»*. 2022. Вип. 19. С. 341 – 346.
30. Соколова К., Волкова В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. *Економіка і організація управління*. 2021. 4 (32). С.65 – 74.
31. Тарасова О. В. Стан і тенденції розвитку банківської системи України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. № 3(23). С. 79 – 86.
32. Ткачова Н.О. Активи комерційних банків України та аналітичні аспекти їх розвитку. *Проблеми формування і розвитку фінансово-кредитної системи України*. Х.: Штрих. 2022. С. 63 – 68.

33. Тришак Л.С., Мацук З.А., Шийко В.І. Фінансовий механізм управління активами і пасивами банківських установ. *Облік і фінанси*. 2019. № 4(86). С. 88 – 95.
34. Уманська В. Г. Внутрішня конкурентоспроможність банківської системи України: проблеми і перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2021. Випуск 10. С. 876 – 881.
35. Швайко М.Л., Микиша А.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2022. №6. С. 145 – 155.
36. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. *Світ фінансів*. 2021. №4. С. 33 – 35.
37. Шварц О. В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком. *Електронний науковий збірник : Вісник КЕФ КНЕУ імені Вадима Гетьмана*. 2021. №1. С. 34 – 38.
38. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua>
39. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>